FONTES
HISTORIAE DACO-ROMANORUM

FASCICULUS II

ANONYMI GEOGRAPHI

DESCRIPTIO EUROPAE ORIENTALIS

EDIDIT

G. POPA-LISSEANU

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUȚIU
1934

www.dacoromanica.ro

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL II

DESCRIEREA EUROPEI ORIENTALE

DE

GEOGRAFUL ANONIM

TRADUCERE DE

G. POPA-LISSEANU

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUȚIU
1934

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

In anul 1913, un învăţat polonez, Dr. Olgierd Górka, cercetând în Biblioteca Naţională din Paris izvoarele istorice ale Cruciatelor, a dat peste un manuscris latinesc — No. 5515 — rămas până atuncea necunoscut. Manuscrisul fusese catalogat subt un titlu greşit şi astfel istoricii, specialişti în cestiunile sud-est-europene, nu i-au dat nici atenţie, nici importanţa ce i se cuvenea.

Olgierd Górka, descoperind acest manuscris, care cuprindea un tratat de geografie, l-a publicat, pe cheltuiala Academiei Literare din Cracovia, însoţindu-l, totdeodată, de un studiu amănunţit şi foarte documentat, în 49 pagine — textul tratatului este cuprins în 70 pagine — scris şi acest studiu, tot în limba latină, întru cât tratatul avea să intereseze, de o potrivă, mai multe ţări şi popoare.

Autorul acestui tratat, întitulat probabil *Descriptio Europae Orientalis*, şi al cărui manuscris original s'a pierdut, nu se cunoaşte. El este un Anonim şi după cercetările lui Kórka pare a fi un călugăr dominican sau franciscan, care a trăit mai mult timp ca misionar în Balcani, şi anume în Serbia. Simpatiile sale ni-l arată de naţionalitate franceză, căci se identifică cu interesele bisericii catolice şi ale politicei franceze în Orient de pe acea vreme.

Reprezentând politica franceză în Balcani, anonimul acesta este un admirator şi un sfătuitor al fratelui regelui Filip al IV-lea al Franţei, al lui Carol de Valois — Carolus Valesius — vestit ostaş şi pretendent al tronului imperiului latin de Răsărit. Căci, acest Carol de Valois, în urma căsătoriei sale cu Catharina de Courtenay, nepoata ultimului împărat latin din Constantinopol, Balduin al II-lea, mort în 1301, având sprijinul Papei, la îndemnul lui Anonymus, se pregătea cu tot dinadinsul să ocupe pentru sine Constantinopolul.

www.dacoromanica.ro

In vederea acestui eveniment încheiase şi un tratat cu Veneţienii şi contractase căsătoria fiului său, Carol, cu Zarica, fiica lui Uroş, regele Serbiei. In acelaşi timp, Anonimul geograf, ca reprezentant al Bisericii catolice şi ca misionar predicator în Serbia, îndemna pe Carol de Valois ca, împreună cu Carol Robert, regele Ungariei, să supuie pe schismaticii Bulgari, Ruteni, Sârbi şi Ruşi.

Anonymus îşi scrie tratatul său de geografie, după cum a dovedit-o Górka, în primăvara anului 1308 şi s'a folosit la compunerea lui, în afară de cunoştinţele sale personale, mai ales de izvoare franceze. El descrie, rând pe rând, dând indicaţii, nu numai de geografie, ci şi de istorie, următoarele ţări: Imperiul Constantinopolitan, Albania, Serbia, Bulgaria, Rutenia, Ungaria, Polonia şi Boemia.

Cunoştinţele ce ni le procură Anonymus asupra acestor ţări, când sunt culese din izvoarele ce el le utilizează sunt, de sigur, importante şi ele ne confirmă şi stabilesc, de cele mai mult ori, adevăruri şi fapte ştiute deja de aiurea [1]). Cunoştinţele însă ce el ni le dă dela sine, personal, din observaţia proprie sau din observaţia prietinilor săi, sunt cu mult mai importante, ele fiind, mai totdeauna, originale. Şi importanţa lor creşte cu atât mai mult cu cât, în afară de două pasagii, explicate de altfel de Górka, în întreaga operă a lui Anonymus, nu găsim nici o eroare de fond. Anonimul nostru nu inventează nimic. El spune numai adevărul controlat. Pe spusele sale putem pune tot temeiul, în spusele lui putem avea toată încrederea.

Despre ţările noastre, necunoscându-le, nu ne vorbeşte nimic. Face însă, în două pasagii, oarecari aprecieri asupra Vlachilor din Peninsula Balcanică şi asupra originii lor, precum şi asupra păstorilor şi păşunilor romane din Ungaria, *Romanorum pastores* şi *pascua Romanorum* şi de asemenea şi asupra principatelor romane din Ungaria la venirea Ungurilor.

Dată fiind obiectivitatea acestui anonim, recunoscut ca un scriitor veridic, importanţa acestor aprecieri nu va scăpa nimănuia din vedere.

---

1) Anonymus utilizează, în special pentru imperiul Constantinopolitan, operile lui Vincentius Bellovacensis (Vincent de Beauvais), pe cari le-a avut înaintea ochilor. Regretăm că nu avem la îndemână aceste opere spre a ne putea da seama, prin noi înşine, de împrumuturile făcute.

www.dacoromanica.ro

Iată aceste două pasagii:

1. Notandum est hic quod inter Machedoniam, Achayam et Thesalonicam est quidam populus ualde magnus et spaciosus qui uocantur Blazi, qui et olim fuerunt Romanorum pastores, ac in Ungaria, ubi erant pascua Romanorum, propter nimiam terre uiriditatem et fertilitatem olim morabantur. Sed tandem ab Uńgaris inde expulsi, ad partes illas fugierunt; habundat enim caseis optimis, lacte et carnibus super omnes nationes. Terram enim horum Blachorum que est magna et opulenta exercitus domini Karuli qui in partibus Grecie moratur fere totam occupauit et ideo conuertit se ad regnum Thesalonicense et actu mari terraque, expugnant ciuitatem Thesalonicensem dictam cum regione circumadiacente [1]).

2. Et est notandum, quod regnum Vngarie olim non dicebatur Vngaria, sed Messia et Panonia. Messia quidem dicebatur a messium prouentu [2]), habundat enim multum in messibus, Pannonia dicebatur etiam a panis habundantia; et ista consequenter se habent, ex habundantia enim messium sequitur habundantia panis..... Panoni autem, qui inhabitabant tunc Panoniam, omnes erant pastores Romanorum, et habebant super se decem reges potentes in tota Messia et Panonia; deficiente autem imperio Romanorum egresi sunt Vngari de Sycia prouincia et regno magno, quod est ultra Meotidas paludes, et pugnauerunt in campo magno, quod est inter Sicambriam et Albam Regalem cum X regibus dictis et optinuerunt eos et in signum uictorie perpetuum erexerunt ibi lapidem marmoreum permaximum, ubi est scripta prefata uictoria, quiad huc perseuerat usque in hodiernum diem [3]).

Din primul pasagiu al lui Anonymus rezultă că Blazii, —numire subt care îi găsim amintiţi mai ales în izvoarele franceze contimporane [4]), sunt aceiaşi cu Blachii, că sunt un popor foarte mare şi răspândit, că sunt păstori, după cum au şi fost altădată păstori ai Romanilor, că odinioară trăeau în Ungaria,

---

1) Olgierd Górka, *Anonyni, Descriptio Europae Orientalis*, p. 13.

2) Aceste cuvinte sunt luate după Vincentius Bellovacensis I, 71, la Górka *op. cit.* p. 43.

3) Olgierd Górka, *op. cit.* p. 44.

4) Cf. Philippe Musket, din jumătatea întâia a sec. XIII, *Historia regum Francorum*, versurile 23008, 29954 şi 30961.

www.dacoromanica.ro

unde se găsesc bogatele şi plinele de verdeaţă păşuni ale Romanilor, că au fost, mai târziu, goniţi de Unguri şi au fugit în acele părţi (peste Dunăre), că produc o mare bogăţie de brânză excelentă, de lapte şi carne, cum nu produce nici un alt popor, că această ţară a Blachilor, mare şi bogată, a fost ocupată, mai în întregime, de armata lui Carol de Valois care staţiona în regiunea Greciei şi care a ocupat pe apă şi uscat cetatea Salonic, împreună cu ţinutul dimprejur.

Iar, din al doilea pasagiu al Anonimului geograf rezultă că numirea de Ungaria datează numai dela venirea Maghiarilor, şi că, înainte vreme, această ţară purta numele de Pannonia şi Messia — el ne dă şi etimologia acestor două numiri [1]), — că locuitorii acestor două ţeri — Panonnia se întindea pe acel timp până la Tisa — se găseau constituiţi în zece regate, că, la venirea Ungurilor, s'au dat lupte în câmp deschis, în regiunea dintre Sicambria şi Alba Regală, cu aceşti regi romani cari au fost învinşi şi că Ungurii cari se mai numesc şi Huni — *qui alio nomine Huni vocantur* — au ridicat ca semn al victoriei lor o mare statuă de marmoră [2]), care dăinuia încă pe la anul 1308.

Informaţiunea Anonimului geograf, în ce priveşte pe Vlachii din Peninsula Balcanică, ne confirmă teoria lui Haşdeu asupra originii Aromânilor [3]). Haşdeu, fără să fi cunoscut lucrarea lui Górka, apărută mai târziu, după moartea sa, susţinuse printr'o intuiţie genială că Românii din Peninsula Balcanică sunt urmaşii acelor pastores Romanorum, pe cari i-au gonit Ungurii, la venirea lor în Pannonia. O parte dintre aceşti păstori romani, despre cari, de altfel, ne vorbesc mai multe cronici, s'au dus spre nord şi s'au slavizat în Moravia, alţii au trecut în spre apus şi au ajuns în Istria, iar altă parte, mai numeroasă, au fost împinşi spre miază-zi şi au cuprins mai multe regiuni din Peninsula Balcanilor, dând naştere populaţiunilor aromâne. Şi Haşdeu îşi întemeia afirmaţia sa, mai ales, pe unitatea limbei noastre. Căci dialectul aromân ar fi

1) Numirea Messiei ni-o dă după *Speculum historiale* I, 71, al lui Vincentius Bellovacensis.

2) Despre această statuă ne vorbeşte şi cronicarul Simon de Kéza, la Endlicher, *Mon. Arp.* p. 91.

3) Haşdeu. *Strat şi Substrat, Genealogia popoarelor balcanice,* în *An. Ac. Rom. 1892.*

www.dacoromanica.ro

o dovadă că despărţirea Aromânilor de Dacoromâni s'ar fi făcut într'o epocă relativ târzie, când adecă limba românească îşi desăvârşise unitatea sa.

Teoria lui Haşdeu asupra originii Aromânilor, teorie susţinută în cartea sa *Strat şi Substrat* şi care concordă, după cum a observat-o şi Górka, cu cele spusé în pasagiul de mai sus al Anonimului geograf, nu este astăzi împărtăşită de toată lumea. Cercetările mai noui ale istoricilor şi ale lingviştilor şi mai ales constatarea influenţei albaneze asupra dialectelor noastre au împărţit pe învăţaţii români, în ce priveşte locul de formaţiune al limbei româneşti, în două tabere adverse.

O mare parte dintre rămăşiţele acestor păstori romani din Pannonia, de sigur, se vor fi maghiarizat în masa mai numeroasă a Ungurilor. Urmele lor le-am semnalat şi noi în două articole apărute în ziarul *Universul* [1]) sub titlul: *Urme de sate româneşti lângă lacul Balaton* şi *Vechi sate româneşti în Pannonia* şi au fost studiate într'un studiu mai vast al d-lui N. Drăgan [2]). In timpul Notarului anonim al regelui Bela, îi constată şi scriitorul ungur Pais Dezső, care, în harta sa, semnalează pe *Az Oláhok* în regiunea de la sudul lacului Balaton [3]).

Dintre cele două grupuri de cronici, stabilite de Bal. Hóman, după cum am văzut în Introducerea la Notarul anonim [4]), fac parte, din primul arhetip, cronicile lui Odo de Deogilo, din 1147, a lui Gottfried din Viterbo, din 1185, raportul lui Ricardus din 1237, cronica lui Thomas din Spalato, din 1266, a lui Albericus Triumfontium din 1233 şi a însuşi Notarului anonim, de dinainte de 1200; iar din grupa a doua, fac parte cronicele lui Simon de Keza, Chronicon pictum Vindobonense din 1358, Chron. Budense din 1473, Chron. Posoniense şi Chron. Dubnicense.

Atât în cronicile din primul grup, cât şi în cele din grupul al doilea, se vorbeşte, aproape în toate, cu mai multe sau mai puţine amănunte, despre *pastores Romanorum* şi despre *pascua Romanorum.*

---

1) *Universul* din 27 X 1930 şi 24 XII 1932.

2) N. Drăgan, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*, 1933.

3) Pais Dezső, *Magyar Anonymus*, Budapesta, 1926.

4) *Fontes historiae Daco-Romanorum* I. Anonymi, *Gesta Hungarorum* I. p 15.

www.dacoromanica.ro

Aceşti păstori romani, numiţi uneori şi «Vlachi», sau numai *Coloni* ai Hunilor, trăiau în Pannonia, la venirea Maghiarilor, constituiţi, probabil, nu în regate, în sensul de astăzi al cuvântului, dar având şefii lor ce se vor fi numit uneori *regi* [1]), în sens etimologic, ori *principi* ori *duci*, sau numai *voivozi* ori *cneji*.

Iată diferitele pasagii din cronicarii unguri şi străini cari constată existenţa acestor păstori în Pannonia. Şi citǎm anume şi pe scriitorii străini, fiindcă istoricii unguri susţin că numai în izvoarele naţionale ungureşti se vorbeşte despre aceşti păstori romani [2]).

1. Notarul anonim:

a) Rex Athila... de terra scithica descendens cum valida manu in terram Pannonie venit, et fugatis Romanis regnum obtinuit (c. 1).

b) Quam terram (Pannoniam) habitarent Sclavii, Bulgarii et Blachii ac pastores Romanorum. Quia post mortem Athile regis terram Pannonie Romani dicebant pascua esse, eo quod greges eorum in terra Pannonie pascebantur. Et iure terra Pannonie pascua Romanorum esse dicebatur, nam et modo Romani pascuntur de bonis Ungarie (c. 9).

c) Dicebant enim eis sic, quod terra illa (Pannonia) nimis bona esset, et ibi confluerent nobilissimi fontes.... Et mortuo illo preoccupassent Romani principes terram Pannonie usque ad Danubium, ubi collocassent pastores suos (c. 11).

2.Odo din Deuil, cronicar francez, ne spune:

Terra hec (Ungaria) in tantum pabulosa est, ut dicantur in ea pabula Julii Caesaris extitisse [3]).

3. Thomas din Spalato, din Dalmatia, afirmă:

Haec regio dicitur antiquitus fuisse pascua Romanorum [4]).

---

1) Almus însuşi este numit, uneori, rege, *rex*, deşi cronicile îl desemnează cu numele de duce, *dux*.

2) Cf. Ios. Deér, *Ungarn in der Descriptio Europae Orientalis*, în *Mitteilungen des österreich. Instit. f. Geschichtsforsch.* XLV, 1931.

3) Odo de Deogilo — (Deuil, aproape de Paris) — *Liber de via sancti sepulchri* p. 62. Schünemann crede a fi o confuzie între *Cereris* şi *Caesaris*, *Ung. Jahrbüch.* 1926.

4) Thomas Spalatensis, *Historia Salonitana*, la Schwandtner, *Scrip. rer. Hung.* III. p. 549.

www.dacoromanica.ro

4. Richardus, călugăr din ordinul praedicatorilor, scrie într'un raport al său:

Inventum fuit in Gestis Ungarorum Christianorum quod esset alia Ungaria maior... de qua septem duces... venerunt in terram que nunc Ungaria dicitur, tum vero dicebatur pascua Romanorum, quam inhabitandam pre terris ceteris elegerunt, subiectis sibi populis, qui tunc habitabant ibidem [1]).

5. Simon de Keza, în două pasagii ale cronicii sale, ne spune:

a) Pannonie, Pamfilie, Macedonie, Dalmacie et Frigie civitates que crebris spoliis et obsedionibus per Hunos erant fatigate, natali solo derelicto, in Apuliam per mare Adriaticum de Ethela licentia impetrata transierunt, Blackis, qui ipsorum fuere pastores et coloni remanentibus sponte in Pannonia [2]).

b) Postquam autem filii Ethele in prelio Crumhelt cum gente scithica fere quasi deperissent, Pannonia extitit X annis sine rege, Sclavis tantum modo, Grecis, Teutonicis, Messianis et Ulahis advenis remanentibus, in eadem qui vivente Ethela populari servicio sibi serviebant [3]).

Aceste două pasagii ale cronicei lui Simon de Keza le întâlnim, cu mici variante, şi în Chronicon pictum Vindobonense [4]), în Chronicon Posoniense [5]), şi în Chronicon Dubnicense [6]).

Datele acestor cronici ni le confirmă acum şi Geograful anonim, din 1308, care nu cunoştea pe Vlachii din Ardeal. Că numirea de Vlach a ajuns, cu timpul, un apelativ, însemnând «păstor» aceasta este adevărat, însă numai pentru o epocă târzie, după secolul al XIII-a, iar nu pentru primele veacuri ale istoriei ungare, nu pentru primele timpuri ale dinastiei arpadiene.[7]).

Că Românii, cel puţin în timpul compunerii gestelor

---

1) Richardus, *De facto Ungarie magne*, la Endlicher, *Rerum hungaricarum monumenta arpadiana*, p. 248.

şi p. 70: Zaculi Hunorum sunt residui qui... cum Blackis in montibus confinii

2) Florianus, *Magistri Simonis de Keza, Gesta Hungarorum* II p. 65; cf. sortem habuerunt; unde Blackis commixti literis ipsorum uti perhibentur.

3) Florianus, *ibidem*, p. 70.

4) Florianus, *ibidem*, p. 114 şi 120.

5) Florianus, Chronica minora IV, p. 15 şi 21.

6) Florianus, Chronica Dubnicense III, p. 17 şi 23.

7) Cf. Silviu Dragomir, *Vlachii şi Morlacii* p. 51 seq.

www.dacoromanica.ro

ungare, din timpul lui Ladislau IV Cumanul, nu erau păstori, ci popor aşezat, aceasta rezultă nu numai din faptul că, la anul 1210, Românii au luat parte în expediţiunea contelui Joachim împotriva lui Ascenus Burul din Vidin, capitala imperiului româno-bulgar, *associatis sibi Saxonibus, Olacis, Siculis et Bissenis* [1]), şi, mai târziu, împotriva Cehilor, în armata lui Bela IV, *innumeram multitudinem Cumanorum, Ungarorum et diversorum Slavorum Siculorum quoque et Valachorum,* dar şi din menţiunea ce se face despre ei în cântecele medievale ce ni s'a păstrat până astăzi. Astfel anonimul poet al cântecelor *Nibelungilor,* de prin secolul al XII, Rudolf din Ems, de pe la jumătatea secolului al XIII, în *Weltchronik* a sa, Jansen Enikel, din secolul al XIII, în opera sa intitulată, de asemenea *Weltchronik,* apoi Stirianul Ottocar, tot din veacul al XIII, în poema sa *Österreichische Reimchronik,* şi alţii ne vorbesc cu destule amănunte despre Vlachi cari nu puteau să fie, pe acele vremuri, simpli ciobani nomazi.

Astfel, *Descriptio Europae Orientalis* a Geografului anonim vine să confirme, încă odată mai mult, spusele cronicilor ungare în privinţa Vlachilor ce se găseau preste tot locul în fosta Ungarie, la venirea Maghiarilor.

1) *Századok,* a 1912, p. 292. Ascenus Burul este împăratul româno-bulgar Borilă Assan.

www.dacoromanica.ro

DESCRIPTIO EUROPAE ORIENTALIS[1])

I

[IMPERIUM CONSTANTINOPOLITANUM]

Tres sunt partes principales mundi: asia, affrica [et] Europa. Asia extendit se a meridie per orientem in septentrionem, vocatur autem hec pars mundi Asia a quadam muliere sic dicta, que imperium orientis apud antiquos tenuit. Europa extendit se a septentrione in occidentem, dicitur autem europa a filia regis agenoris[2]), que sic nominabatur, et imperium tocius europe apud antiquos tenuit. Affrica autem extendit se ab occidente in meridiem, dicitur autem hec pars mundi affrica a quadam muliere sic dicta, que filia fuit libani regis et apud antiquos imperium affrice[3]) tenuit. Ex hiis apparet manifeste Asiam[4]) tenere dimidium tocius orbis, Europam autem et Affricam alteram dimidiam. Asia autem diuiditur in maiorem et minorem; de asia maiori dominus de kurco[5]) satis plene tractauit. De asia autem minori et de aliquibus partibus europe superficialiter de moribus et condicionibus hominum et prouinciarum contentarum in dictis partibus europe est hic pertractandum. Et quia

1) Manuscrisul descoperit de Górka în Biblioteca Națională din Paris și care poartă numărul de înregistrare 5515 nu este un original, ci numai o copie (din a 1308), cea mai veche și cea mai completă, dar, alături de care, mai există încă patru copii de proveniență ulterioară. In total avem cinci codice cari poartă numele de A, B, C, D și E. Noi vom reda numai deosebirile cele mai importante, rămânând ca cetitorul, doritor de a cunoaște toate variațiunile de text, să se adreseze la studiul atât de complet a învățatului Górka. Titlul lipsește în manuscris.

2) *Agenoris*, Ageronis E.

3) *Affrice*, Africa B, C.

4) *Asiam*, Asyam D.

5) *Kurco*, Kurcho D, E.

www.dacoromanica.ro

[prima] pars europe uocatur tracia [1]), que nunc grecia appellatur, ideo primo de tracia seu de imperio Constantinopolitaneo [est] dicendum, deinde de regnorum condicionibus, rasie, bulgarie, ruthenie, albanie, ungarie, polonieque tractandum est.

II

Quantum ad greciam siue [ad] imperium Constantinopolitanum dicendum [est] quod dictum imperium continet duas partes, videlicet asyam minorem et traciam dictam, et ideo imperium illud dinoscitur [2]) esse permaximum et opulentum ualde; prima enim pars imperii dicti est asia minor, in qua sunt ille ciuitates famose, quas nominat beatus Iohannes in apocalipsi, videlicet effesus ad quam scribit apostolus Epistolam ad epheseos [3]), piladelphia [4]), laudicia [5]), thiatira, pergamum et sardis, ibi est et calcedonia [6]), maxima civitatum, ubi consueuerunt concilia generalia celebrari, ibi est et nicomedia [7]) ad quam hanibal princeps kartaginis timore romanorum fugiens veneno animam expirauit. Preter has ciuitates famosas sunt in ipsa asia que nunc a grecis natuli appellatur, quadringente magne ciuitates, exceptis opidis, castris, fortaliciis et uillis innumerabilibus; irrigatur tota terra dicta quindecim fluminibus naualibus, et circa traciam uel citra [8]) partes constantinopolitanas irrigatur danubio permaximo fluuiorum, qui per ungariam transiens in bulgariam perforat alpes et totum se frangit in quodam magno precipicio, cuius rugitus ad tres dietas auditur. Inde diuiditur in septem capita et transiens per dictam terram intrat mare ponticum, uel secundum alios mare magnum; continet hec pars [grecie] septem provincias, videlicet bitiniam [9]), unde oriundus fuit beatus lucas, dicitur enim bitinia a quodam rege sic nominato. Galaciam [10]) a gallicis nominatam quia a gallorum gentibus [olim] extitit occupata, ad incolas huius prouincie scribitur epistola ad galathas, verum est eciam quod circa

1) *Tracia*, Trccia A.
2) *Dinoscitur*, dignoscitul B, C, dicitur D, E.
3) *Epheseos*, Ephesios C.
4) *Piladelphia*, Philadelphia D. E.
5) *Laudicia*, Laodicia, D. E.
6) *Calcedonia*, Galcedonia D. E.
7) *Nicomedia*, Nycomedia E.
8) *Citra*, circa B. D. E.
9) *Bitiniam*, Bitaniam E. Bithiniam D.
10) *Galaciam*, Gallaciam C.

www.dacoromanica.ro

constantinopolim est castrum quoddam, quod uocatur Galatha. Ysauria sic dicta, quia est referta et sarcita omnibus bonis. Frigia in hac fuit sita illa famosissima ciuitatum Trogia [1]). libdia [2]), in hac prouintia olim erat sedes regni asie, est enim quasi insula eo quod a duobus [magnis] fluuiis navalibus, scilicet Ela et pacolo circumdatur. Karia in hac est fluuius aruius nomine qui harenas [3]) permixtas auro copioso continet. Panphilia a panphilo rege sic dicta. Asia prefata que est pars grecie continet in se dictas prouincias, ab oriente circuncingitur turcis, a septemtrione tartaris et ruthenis [4]), ab occidente bulgaris et cumanis a meridie tracia. Terra est in omnibus habundans et fertilis in pane, vino, piscibus, carnibus, auro, argento, serico, sed homines illius terre sunt ualde imbecilles et in nullo apti ad prelium et ideo reddunt tributum turcis et tartaris Vnde quia dictis turcis nolebant reddere tributum, ab eisdem septimo anno transacto, tota terra dicta fuit deuastata, depopulata et depauperata, et ex hoc est multum imperatoris Constantinopolitani diminuta potentia; homines incole dicti christiani sunt, actamen scismatici perfidi.

III

Secunda pars grecie dicitur tracia, a filio japhet, filii noe sic nominata, inde Grecia quasi tracia. In prima parte huius tracie circa mare mediterraneum in quodam monte non nimium eleuato est sita illa famosissima ciuitatum Constantinopolis, a constantino imperatore sic dicta, nam primo bisantium [5]) appellabatur; hanc ciuitatem dictus Constantinus imperator in magnitudine diuiciis ac meritis fere romane coequauit ciuitati. In ea sunt duo palatia imperialia de porfido marmore fabricata mire pulcritudmis, et quia filii imperatorum qui in eisdem [palaciis] nascebantur, vocabantur porforogeniti [6]) sic dicti,uel a palaciis quia porfido erant constructi, uel quia super porfidem lapidem, quando nascebantur in ipso suo ortu ponebantur. Inde inoleuit quod filii omnes imperatorum uocantur porforogeniti. Notandum tamen quod hic imperator qui

1) *Trogia*, Troya D. E.
2) *Libdia*, Liberdia D. E.
3) *Harenas*, arenas B, C, D, E,
4) *Ruthenis*, Ruchenis E.
3) *Bisantium*, Visantium, Bisantium E.
6) *Porforogeniti*, porforageniti B, porforogenti D, E.

www.dacoromanica.ro

nunc imperat non uocatur porforogenitus, sed andronicus, eo quod quando natus fuit pater suus michael paleagius [1]) [nundum] usurpauerat sibi imperium Constantinopolitanum. Et ideo non nominatur ut *filius imperatoris*. In ea eciam ciuitate est ecclesia mire pulcritudinis ad hononem sancte sophie consecrata. Ciuitas dicta et regio in circuitu que proprie tracia appellatur ab oriente circuncingitur propontide, propontide enim uocatur arcitudo [2]) illius maris ubi de Constantinopoli est introitus ad mare magnum unde itur ad asiam minorem, turcos et tataros barbaros, habens latitudinem solum septem stadiorum, antiquitus autem uocabatur elispontus [3]). A meridie circuncingitur mari mediterraneo, vnde et portum nobilissimum et permaximum habet; circa portum istum de uoluntate imperatoris ianuenses tenent duas ciuitates quarum una uocatur trapason [4]) [et] altera senopi, ille autem qui preest eis uocatur camino [5]) idest marcio. Ab occidente circuncingitur macedonia que fuit patria alexandri, in qua est illa famosa ciuitas philippis, ad quam scribit apostolus epistolam ad philippenses. Sed nunc est quasi destructa, apparet tamen adhuc stabulum marmoreum bucefale [6]) equi dicti alexandri. A septentrione circuncingitur danubio [7]) qui diuiditur in septem capita ut dictum est, quorum quodlibet est habens in latitudine ad tres leucas.

IV

Preter hanc prouinciam que trachia proprie dicitur continet hec pars grecie septem alias prouincias. Primo uidelicet Macedoniam sic dictam a macedone rege. In hac est mons olimpus qui in tantum extollitur ut in cacumine eius nec nubes senciantur [8]); habundat multum uenis aureis et argenteis, in ea etiam est campus pulcherrinus totus planus, habens in longitudine tres dietas, et totidem in latitudine; irrigatur duobus fluuiis naualibus. Ab oriente

---

1) *Michael Paleagius*, Pelagius C.

2) *Arcitudo*, altitudo, D. E.

3) Elispontus. In *C* o notă marginală: *latitudo Hellesponti VII stadiorum.*

4) *Trapason*, Tripason D.

5) *Camino*, Comino D. E.

6) *Bucefale*, Bucifali C.

7) *Danubio.* Notă marginală D: Quodlibet septem capitum Danubii continet tres leucas in latitudine.

8) *Senciantur.* Notă marginală E: Mons Olimpus de eius cacumine non sentiuntur nubes nec uenti.

www.dacoromanica.ro

habet constantinopolim vel traciam, a meridie achayam [1]), ab occidente thesalonicam, a septentrione Ruthenis circuncingitur. Secundo thesaliam [2]) a thesalo rege sic nuncupatam. Est enim hec regio multum lata et opulenta, vnde et usque ad hodiernum diem reseruat sibi nomen regni, uocatur enim regnum thsalonicense. In ea [enim] est illa ciuitas famosa que uocatur thesalonica, vnde et tota regio nominatur, habens portum maris latissimum. In ea eciam est mons parnasus olim apolino [3]) consecratus. Nunc autem uocatur sfeptagoria, quod idem est quod mons sanctus, eo quod ibi est multitudo monachorum grecorum anachoricarum qui calogeri [4]) dicuntur; hec fuit patria illius famosi militis achillis. In ea primo equi domiti fuerunt et denarii aurei fabricati; quatuor magnis fluuiis irrigatur. Magnam partem istius prouincie seu regni possidet rex rasie seu servie, et hoc nomine dotis, eo, quod filiam imperatoris qui nunc imperat duxit in uxorem. Circuncingitur enim hec prouincia a parte orientis machedonia, a meridie achaya, ab occidente rasia et seruia, a septentrione bulgaria. Notandum [est hic] quod inter machedoniam, achayam et thesalonicam est quidam populus ualde magnus et spaciosus qui uocantur blazi [5]), qui et olim fuerunt romanorum pastores, ac in ungaria ubi erant pascua romanorum propter nimiam terre uiriditatem et fertilitatem olim morabantur. Sed tandem ab ungaris [6]) inde expulsi, ad partes illas fugierunt; habundat enim caseis optimis, lacte et carnibus super omnes nationes. Terram [enim] horum [7]) blachorum [8]) que est magna et opulenta exercitus domini karuli [9]) qui in partibus grecie moratur fere totam occupauit et ideo conuertit se ad regnum thesalonicense et actu mari terraque, expugnant ciuitatem thesalonicensem dictam cum regione circumadiacente. Tercio achayam sic dictam ab acheo rege, hec prouincia preter partem que iungitur machedonie undique est circumdata mari et ideo fere insula est.

1) *Achayam*, Achaiam D. E.

2) *Thesaliam*, Thessaliam C.

3) *Apolino*, Appolini D.

4) *Calogeri*, Calageri, E.

5) *Blazi*, Blasi D, Blasi, Blati E, în cuvânt este o rasură.

6) *Ungaris*, Ungariis D. E.

7) *Horum*, istorum D, E.

8) *Blachorum*, Blacorum D; **Blatorum E. In D este şi o notă marginal.** *de blacis.*

9) *Karuli*, Karoli D. E.

www.dacoromanica.ro

Caput huius prouincie est chorintus [1]), que propter suam pulcritudinem et nobilitatem quam olim habuit uocabatur grecie decus; ad hos dirigit apostolus epistolam ad chorintios. In ea eciam sunt ciuitates alie ualde famose, uidelicet patras, vbi beatus andreas fuit crucifixus et corpus eiusdem iacet reconditus, Clarentia, andrauilla [2]) et multe alie. Ulgariter prouincia hec morea uocatur, latine uero principatus achaye. Huius principatus partem occupauit princeps filius regis sycilie; sed et ceteras partes quasi gallici et latini tenent occupatas. Irrigatur hec prouincia uno magno fluuio nauali, qui [Crimantos [3]] uocatur, hic lapidem albesseu [4]) nomine guerat [5]) [qui] semel accensus nunquam extinguitur. Candidissime etiam merule in terra illa nascuntur. Quarto eladiam ab eladio rege sic dictam. Sed nunc atheniensis ducatus uocatur, in ea enim sunt ciuitates athenarum, thebana, peloponensis et achademia, olim uilla philosophorum. Est enim hec prouincia inter macedoniam et achayam uersus constantinopolim sita et regitur tota a gallicis et latinis. Quinto lacedemoniam; in ea est nigro pontus [6]) que a gallicis [eciam] et lonbardis [7]) [tota] regitur et inhabitatur. Est hec prouincia parua in quantitate, tamen multum deliciosa et insularis. Sexto epirum a piro [8]) achillis filio sic dictam, que nunc terra despoti uocatur. Magna prouincia est et lata, habens in se ciuitates [neupotasensem, gridensem, belgradensem et siuariceusem et multas alias ciuitates] et castra. Partem huius prouincie princeps achaye, filius regis sycylie [9]), ratione uxoris, que est despoti filia, occupat, licet frater uterinus uxoris eiusdem principis, qui [nunc] de nouo filiam imperatoris constantinopolitani duxit in uxorem, impugnet eum uiriliter et proficiat multum contra eum ut dicitur. Septimo cretham a cretha rege sic dicta[m] que centopolis olim uocabatur, eo quod centum urbibus nobilibus extitit decorata, licet nunc sint destructe et ille que sunt, non in illo sunt robore quo fuerunt. Hec prouincia insula est et a uenetis tenetur et regitur. Hec insula prima

1) *Chorintus*, Corinthus D. E.
2) *Andravilla*, Andrivilla B.
3) *Crimantos*, Crimates C. Crinantes E.
4) *Albesseu*, albessen C. albessum D, E.
5) *Guerat*, probabil gerit.
6) *Nigropontus*, Nigrapontus D, Nigra pontus E.
7) *Lonbardis*, Lombardis D, E.
8) *Piro*, Pyro C, Pirro D.
9) *Sycylie*, Sicilie B, D, E.

www.dacoromanica.ro

remis et sagittis claruit, litteris iura prima docuit, equestres turmas prima reperit, musicum studium prima adiuuenit, ceruos, lupos, uulpes, serpentes, noctuas, aliaque ferarum noxia nec gignit [1]) nec sustinet et si aliunde illuc portantur statim moriuntur, ut referunt experti.

V

Preter hanc insulam sunt et alie insule que se extendunt fere in cyprum [2]) et ad mare magnum, usque ad mare adriaticum, que sunt et debent esse imperatoris grecorum. Dicte autem insule cyclades uocantur eo quod circumdant vel circumiacent ipsi grecie et sunt principales XII. Prima est rodus, in qua fuit colosus eneus, cuius altitudo erat LXX cubicorum; de hac autem insula et urbe rodia [3]) fuit ptolomeus, qui fecit astrologiam suam. Hanc insulam cum ciuitate sua rodia nuper [hospitalarii] occupauerunt cum magno dampno rerum et personarum suarum; de hac autem insula fuit minodimus [4]) precipuus aristotilis discipulus. Secunda est delos; delos in greco idem est quod manifestatio, quia prima apparet inter insulas. uocatur [et] orthoya propter multitudinem [coturnicum], que ibi sunt et a grecis orthogie uocantur. Tercia uocatur cenodes [5]), in hac naues collecte fuerunt a grecis contra troiam. Qarta uero Michilene [6]), per quam de syria et cypro nauigatur in ytaliam, de qua apostolus in actibus apostolorum: difficilem habuimus accessum propter bitalassum id est littus in mare protentum. Quinta ytharia [7]), hec nullum portum habet. Sexta melos quasi rotundissima. Septima parion sic dicta, quia gignit candidissima marmora et sardium [8]) lapidem. Octaua zyon. Nona sampnia [9]), ex qua fuerunt sibilla samia et pitagoras sammius, a quo phosophie nomen est sumptum. Decima abydos, que est iuxta propontidem et elespontum. in hac xerces fertur fecisse pontem ex nauibus et inde in greciam

---

1) *Gignit,* Notă marginală în E: Notandum provincia Crete non sustinet venenosas bestias.

2) *Cyprum,* Ciprum B.

3) *Rodia,* Rhodia C.

4) *Minodinus,* Musodimus B, C.

5) *Cenodes,* Ceudes D, E.

6) *Michilene,* D în notă marginală: Mitelene.

7) *Ytharia,* Ycaria E, Ycharia D.

8) *Sardium,* Sardinum D,E .

9) *Sampnia,* Samia C.

www.dacoromanica.ro

transsisse. XI-a choos [1]), ex qua ypocras medicus fertur fuisse natus. dicitur [autem] arte lanificii [prima] in ornamento feminarum claruisse. XII-a Chephalania, hec est iuxta achayam et terram despoti, pertinet tamen ad principatum achaye.

VI

Est et octava prouincia ipsius grecie secundum rei ueritatem dalmacia, a delmi [2]) maxima ciuitate eiusdem regionis sic dicta, licet eadem ciuitas postmodum uocata fuerit [salona], que nunc [etiam] est destructa. hec enim prouincia habebat annexas prouincias rasiam uidelicet [et] seruiam et croaciam [3]), et protendebatur usque in ystriam prope venecias ad tres dietas, que quidem prouincia cum adiunctis regnis tempore bonorum imperatorum de constantinopoli, erat prima prouincia grecie. sed deficiente imperio, nec in primo robore stante, partem huius prouincie occupauerunt ueneci [4]), partem ungarii. Regiones autem circumadiacentes sic preoccupauerunt sclaui et ungari, quod iam non uidentur pertinere ad dictum imperium constantinopolitanum.

VII.

[Fuit enim et adhuc est inter omnes partes mundi dictum imperium constatinopolitanum] permagnificum, nam preter ciuitates asie minoris, que sunt numinate supra, que est prima pars grecie seu imperii constantinopolitani in prouinciis secunde partis, scilicet tracie et insulis memoratis, exceptis castris, fortaliciis, opidis et uillis, conputantur ab expertis alie quadrigente [5]) ciuitates et plures pocius quam pauciores. Sed hoc [nos] non credimus nunc licet credamus, quod antiquitus bene fuerunt tot, quia multe ruine ciuitatum [ibidem] uidentur. Est etiam dictum imperium, quam ad secundam partem suam, scilicet traciam, opulentam ualde, habundans nimium auro, argento, serico, pane, vino, carnibus, et omnibus uictualibus. Omnes principes grecie, ac ceteri nobiles et omnes de imperatoris familia uadunt induti sericeis et deauratis pannis uel scar-

1) *Choos*, Cheos D, E.
2) *Delmi*, Delim D, E.
3) *Croaciam*. Cruatum D, Cruacam E.
4) *Veneci*, Veneti D, E.
5) *Quadigente*, quadringente D, E.

www.dacoromanica.ro

leto forrato de nobilibus pellibus. vestes portant [communiter longas, scissas] tamen retro sicut [et] ante cum largis manicis, sicut dalmatica [unde (dalmatica) est quoddam genus uestumenti grecum a dalmacia] sic dicta, que secundum unam considerationem est octaua, secundum uero aliam [est] prima prouincia grecie, quia in illa parte grecie maxime talibus uestibus utebantur. Inter ceteras magnificentias prefatus imperator constantinopolitanus habet has: nam nunquam equitat, quin duo uel tria milia armatorum ipsum precedant et sequentur inter pedites et equites. Raro in camera comedit, sed semper in aula communi permaxima [1]) in loco eminenti. Nullus autem alter comedit ipso comedente nec mense sunt apposite, preter suam; tenentur tamen omnes principes eius et nuncii, qui ad eum mittuntur, interesse prandio suo et stare pedes, quousque comederit coram ipso, et unum quemque eorum, eciam si tria milia essent, exeniat [2]) imperator et de nouo ferculo et famulus cuiuslibet recipit paratus dictum exenium [3]) et apportat ad domini sui hospicium, preter dictum exenium quod omni die recipiunt, habent prebendas et prouisiones ab eodem imperatore largas et magnas. Nam ille, qui vadit cum quinque equis, recipit prebendam pro XXV equis et [pro] XXXV hominibus, et ideo contigit frequenter, quod pauperes nuncii protrahunt quam possunt de tempore, ut diuites efficiantur. Omnes qui uadunt ad dictum imperatorem uisitandum et quocienscumque cum magnis exeniis in pecunia et sericeis pannis exeniantur ab eodem et presertim hoc circa nuncios obseruatur.

VIII

Et licet sic ita magnificus idem imperator, est tamen ualde inbecillis in potentia ,eo quod greci communiter [sunt] effeminati et in nullo ad arma apti, sunt tamen astuti et dolosi, et ideo si contingat eos quandoque uincere, malicia et astucia dictam uictoriam assecuntur. Omnes sunt scismatici perfidi et ab eorum scismate derinantur [4]) omnia seismata, inter [ceteras nationes scismaticas, uidelicet in Rasia, seruia, bulgaria, Ruthenia] georgia et omnes nationes orientales, que christi nomen inuocant, exceptis cypressibus [5])

1) *Permaxima,* proxima B.
2) *Exeniat,* exemat C, examinat D, E.
3) *Exenium,* exemum C, examen D, E.
4) *Derinantur,* în loc de derivantur.
5) *Cypressibus,* Cyprensibus D. E.

www.dacoromanica.ro

et armenis, inter quos eciam multi sunt scismatici. Nam patriarcha Constantinopolitanus preest omnibus regnis dictis in spiritualibus quantum ad clerum, sicut inter katholicos papa, licet non tantam auctoritatem ostendat. quia enim imperator grecorum prefatus homo est muliebris et nullius ualoris nec consilii in armis, et iterum quia per turcos est nimium debilitatus, idcirco ad presens est melius tempus ipsum imperium [per dominum] karulum recuperandi, quia fortassis unquam erit, unde et ipsi greci et omnes scismatici prefati nimium formidant transitum domini karuli, quia si christo duce [1]) transiret, eo modo quo ipsum decet et expedit secundum credulitatem omnium, infra unum annum occuparet dictum imperium et prefatas nationes scismaticas.

IX. [ALBANIA]

Consequenter dicendum est de albania, que est coniuncta grecie immediate [2]) a parte meridiei et est sita inter rasiam et terram despoti. Est enim [hec] albania regio satis lata et magna. habens homines bellicosos ualde, sunt enim optimi sagitarii et lancearii. quatuor fluuiis magnis tota hec regio irrigatur, videlicet ersenta, mathia [3]), Scumpino [4]) Epasa. Terra est fertilis in carnibus, caseis [et] lacte, [in] pane et uino non multum habundant, sufficienter tamen habent presertim nobiles; ciuitates, castra [opida] [et] fortalicia et uillas non habent, sed habitant in papilionibus et sempter mouentur de loco ad locum per turmas et cognationes suas. Habent tamen unam ciuitatem, que uocatur duracium et est latinorum, ab ea [enim] habent pannos et alia necessarija. partem huius regni cum ciuitate duracena [predicta] tenet nunc princeps tarentinus filius regis sycilie et hoc ex uoluntate libera [illorum] dominorum de terra, qui ipsum propter naturalem amorem, quem habent in gallicos, sponte et libere eum in dominum receperunt. De Apulia et de ciuitate brundensima [5]) [vna] nocte potest transiri in duracium et de duracio per albaniam, potest iri in greciam et in Constantinopolim ualde faciliter et bene absque difficultate uiarum et periculo aquarum [6]) et hanc uiam faciebant antiquitus imperatores romanorum, [ut Julius

1) *Duce*, ducente D, E.
2) *Immediate*, in medietate D, C.
3) *Mathia*, Machia D.
4) *Scumpino*, Stumpino D.
5) *Brundensima*, Brudesina D, E.
6) *Aquarum*, equorum C.

www.dacoromanica.ro

cesar, octauianus Augustus et ceteri imperatores], nam nimium tediosum est exercitum [tam) copiosum ducere tanto tempore per mare et per tam longam uiam. Dictum albanie regnum nunc regem nullum habet, sed terra diuiditur per principes terre, qui ipsam regunt et ipsi nulli subsunt. Dicitur autem hec prouincia albania eo quod albo crine [1]) homines illius regionis nascuntur. Canes sunt in ea ingentis magnitudinis et tante ferocitatis quod [eciam] leones perimerunt [2]), vnde et plinius refert, quod albani miserunt unum canem alexandro magno, qui de leone, elephante et tauro in stadio triumphauit. Oculos habent depictos et glaucos in pupilla adeo quod melius de nocte uident quam de die [et adeo sunt magni fures et de nocte discurrunt sicut et de die]. Duas tamen constat esse albanias, vnam in asia, que est circa indiam et de illa non loquimur hic, aliam [esse] in europa, que est de imperio constantinopolitano [de iure] et de hac loquimur hic, [et] duas prouincias continet in se, uidelicet clisaram [3]) et tumurist [4]). Preter has duas prouincias habet iuxta se et alias prouincias videlicet cumaniam, stophanatum polatum, debre, que quidem prouincie sunt tributarie eisdem albanensibus et quasi serue, quia exercent agriculturam et colunt vineas ipsorum ac seruant necessaria in domibus suis. homines istarum prouinciarum non mouentur de loco ad locum, sicut prefati albanenses, sed habent stabiles [5]) mansiones et opida, nec sunt pure catholici, nec pure scismatici. Si tamen esset qui eis uerbum dei proponeret, efficerentur puri catholici, quia naturaliter diligunt latinos ut dictum est; habent enim albani prefati linguam distinctam a latinis, grecis et sclauis ita quod in nullo se intelligunt cum aliis nationibus, et hec de albania dicta sufficiant.

X. [RASIA].

Viso superficialiter de imperio Constantinopolitano, et de albania, nunc accedendum est ad regnum Rasie, quod eidem imperio et albanie est coniunctum, imperio tamen ex parte occidentis, alba-

1) *Albo crine.* E. Intr'o notă marginală: Homines nascuntur albo crine et canes periment leones.

2) *Perimerunt,* perimerent A, B, C.

3) *Clisaram,* Clisaiam A, B, C.

4) *Tumurist,* Trimurist D.

5) *Stabiles,* stabulos A, B, C,

www.dacoromanica.ro

nie vero ex parte meridiei. Regnum enim [hoc] uidelicet Rasie duas habet partes, prima que est principalis dicitur Rasia, sic appellata a nomine cuiusdam fluuii ipsam irrigantis, qui et rasia uocatur. Continet enim hec pars tres prouincias scilicet kelmiam, dioclam, vnde et diocletianus imperator extitit oriundus, et maritimam regionem. Dicitur autem hec prouincia regio maritima, quia ciuitates et castra sunt uel supra mare inmediate uel satis prope [sita], et est regio satis amena et opulenta. in ea metropolis est ciuitas antibarensis [1]) que dicitur antibarum, quia est sita contra barum, ubi corpus beati Nicholay iacet reconditum et de dicto baro una nocte potest transire per mare in antibarum. Antibarum autem distat a littore maris ad unam [paruam] leucam. In hac maritina regione habitatores [eiusdem] sunt puri catholici et quasi latini. Ceteri autem eiusdem regni et rex sunt scismatici perfidi et ideo nimium persequuntur dictos katholicos, et permaxime ecclesias latinorum destruunt, disipant, et inuadunt prelatos et captiuant et plura inexquisita [2]) mala faciunt et ideo dicte ecclesie sunt pauperes; preter hoc eciam, quod [sunt] scismatici sunt et heretici pessimi, infecti ab hereticis, qui fugiunt ad partes illas a facie inquisitorum et ideo magis sunt infesti christianis et cahtolicis. Irrigatur enim hec prouincia vno magno fluuio nauali, qui uocatur drinus; habet eciam in se lacum habentem in latitudine XXXX leucas, et ideo dicta regio tum ex mari, tum ex fluio, tum ex lacu habundat in piscibus nimium. Iste prouincie omnes una cum rasia, que est principalis, adiacent immediate imperio Constantinopolitano.

XI.

Secunda pars huius regni uocatur seruia a conditionibus populorum sic dicta, quia quasi omnes sunt seruilis conditionis. Continet (enim) in se tres prouincias, uidelicet bosnam, maciam et marciam. Est enim hec pars regni sita circa ungariam ita, quod nullum est medium inter ipsam et ungariam. Preter quam in maritima regione dicta, vbi sunt sex ciuitates in toto [Regno] prefato non est aliqua ciuitas, sunt tamen in eo multa castra, fortalicia et magne uille de tricentis et quadrigentis [3]) domibus de lignis et asseribus edificatis

1) *Antibarensis*, Antibarum D, E.
2) *Inexquisita*, exquisita D, in exquisita E.
3) *Quadrigentis*, quadringentis E.

www.dacoromanica.ro

sine aliqua clausura; habundat enim dictum regnum [in] argento [et] plumbo et ferro: nam rex rasie habet actu in suo regno et circa maritimam regionem septem argentifodinas; alias dictum regnum est fertile in pane et carnibus et lacticiniis, sed deficit in vino et piscibus, nam comuniter non bibitur uinum ibi, sed ceruisia et lac. Rex tamen et barones utuntur uino in copia, a maritima regione portatum; homines regni dicti sunt procere [1]) et pulchre stature, tam viri quam mulieres, sed uiri nullius fortitudinis sunt ad arma, vnus enim probus in armis pelleret L ex eis. Equi in partibus illis exceptis ualde paucis sunt parui, ut roncini, tamen [sunt] fortes et agiles ad currendum. Irrigatur duobus fluuiis magnis uidelicet narento et bistrice. Terra prefati regni alicubi est montuosa [valde] et fortis, sed comuniter est plana et paruos habens collos [2]).

XII.

In hoc regno fuit semper unus rex, sed nunc sunt duo reges, vnus regnans in rasia, et hic est maior et uocatur urosius — hoc enim nomine uocantur omnes reges rasie—alter uocatur Stephanus, et hic regnat in seruia, que est a parte ungarie. Ambo enim reges sunt fratres vterini [3]), sed primo genitus est [enim] rex seruie Stephanus. Hic [enim] post mortem patris regnauit in utraque parte regni et in tot regno duobus annis. Quadam autem uice cursitans quemdam equum, de ipso cecidit et crus turpiter fregit. Cernens se in periculo mortis positum ac [pro) tunc esse sine prole, tradidit regnum fratri suo iuniori qui tunc mecolimus uocabatur, nunc autem urosius dicitur. Quidam tamen dicunt quod tradidit ei regnum simpliciter et renunciauit regno in manibus suis, quidam alii dicunt et hoc idem Rex Stephanus fatetur, quod non tradidit simpliciter nec renunciauit, sed sub condicione si uiueret [4]), quod regnum sibi restitueretur; si uero tunc moreretur, quod haberet regnum. Sed frater iunior intrans regni possesionem nunquam ipsi fratri restituit, licet conualuisset, sed tenuit iam per XXVI annos et adhuc tenet ueridicus, propter quod ortum est bellum et dissensio inter dictos fratres usque ad hodiernum diem. Est enim dictus rex Ste-

1) *Procere*, proceres D, E.
2) *Collos*, colles C.
3) *Uterini*, uterinii A, B.
4) *Viveret*, vivat B, C.

www.dacoromanica.ro

phanus homo iustus, et in ritu suo multum sanctus reputatus, katholicos diligens et amplectens ,habet enim in uxorem filiam regis Ungarie, sororem regine Sicilie. Ex qua habet prolem decentem utriusque sexus, nec unquam habuit aliam uxorem.

XIII.

Rex vero vrosius, qui maiorem partem regni occupat [et] regnat uersus greciam, homo est uersutus et mendax nullum iuramentum uel pactum quantumcunque ad dei euuangeliam et super corpus christi ac reliquias sanctorum iuraret, seruans, multitudinem uxorum simul actu [1]) habens. inter quas habet nunc filiam imperatoris constantinopolitani, cum qua habet magnam terram in grecia circa thesalonicam. filium nullum habet sel tamen quendam bastardum a quadam comuni muliercula et vnam filiam [quam] habuit a filia regis vngarie [et] sorore regine sycilie, que fuit monialis professa et uelata XXXIIII annis et in monasterio inclusa; filie enim sue iam [dicte] dedit [duos] maritos, bastardo eciam duas uxores. catholicos nimium persequitur et habet odio, propter timorem tamen domini karoli aliquod signum deuotionis nititur ostendere uersus romanam ecclesiam, ut ecclesia romana dominum karulum prohibeat, ut eumdem non impugnet, ac eadem causa [tam diu] [domini] karuli amiciciam petit. Sed re uera totum est figmentum nec aliquid seruabit de promissis, nisi nimio terrore perterritus. Timet enim dominum karulum ex duplici causa, primo ex parte maritime regionis, quia totus exercitus dicti domini karuli oportet quod transeat per terram illam, et tunc si vellet facilime totam [terram illam bonam et opulentam ac argentifodinas dictas] occuparet et homines de terra, quia sunt catholici et latini esse dinoscuntur [2]), hoc libenter uellent, et si hoc perderet, pociorem partem regni sui perdidisset [3]). Secundo quia regnum rasie dictum immediate est coniunctum grecie, nec distat a thesalonica. Videns quod exercitus dicti domini karuli est sibi prope, et est iam quasi super terram, quam habet in dote ab imperatore; cernens se eidem exercitui non posse resistere ac regnum suum [et terram dictam] in periculo, petit pacem atque concordiam licet alias ubi posset facere, totum oppositum [faceret]. et hec de condicionibus regni rasie [dicta ad presens] sufficiant.

---

1) *Actu*, actum B, nunc habet E.
2) *Dinoscuntur*, dignoscontur C.
3) *Perdidisset*, perderet D, E.

www.dacoromanica.ro

XIV. [BULGARIA ET RUTHENIA]

Post hec de bulgaria et ruthenia dicendum [est], que circum adiacent grecie ex septentrionali parte: Bulgaria est unum imperium magnum per se. Sedes autem imperii dicti est apud budinium [1]) ciuitatem magnam. Imperatores autem eiusdem imperii [omnes] uocantur cysmani. Terra est multum lata et spaciosa ac delicata [2]), est enim decem fluminibus naualibus irrigata, siluis et nemoribus decentibus constita [3]), habundans in pane, carnibus, piscibus, argento et auro et mercimoniis multis et maxime cera et serico; nam in ea sunt multe argentifodine et fluuii eciam omnes trahunt arenam permixtam auro, vnde ex mandato imperatoris continue leuatur et colatur aurum. [etiam] per medium istius imperii transit danubius [4]) fluuius, quod ita excrescit ex multitudine aquarum in ipso intratium, quod alibi continet in latitudine spacium XIIII leucarum. Animalia vnicornia, tygrides et castoria nimis habundant in terra illa, que nec est multum montuosa nec nimium plana, alicubi tamen sunt montes excelsi ualde et terra multum plana. Olim istud imperium ad imperium Constantinopolitanum pertinebat, et adhuc pertinere deberet, si esset potens imperator. Post modum autem rex vngarie andreas dictum imperium sibi subiecit et per longum tempus fuit sub dominio regis vngarie, vacillante autem vngaria, tartari preoccupauerunt dictum imperium et fecerunt eum sibi tributarium; nunc seruit tartaris sub tributo, nam homines illarum terrarum communiter non sunt bellicosi, nec habent usum armorum.

XV.

Juxta hoc imperium est et alia terra permaxima, que uocatur ruthenia, que eciam similiter adiacet grecie ex eadem parte septentrionis, sicut et Bulgaria, tamen est supra bulgariam. hec [autem] terra habet consimiles condiciones cum bulgaria et ab eisdem fluminibus irrigatur, nisi quod loco imperatoris habet unum ducem permaximum virorum, qui uocatur dux leo. filiam huius leonis duxit [nunc] in uxorem Rex vngarie karulus. Olim fuit hec terra sub

---

1) *Budinium*, Budimum B, Budunum D, Bidunum E.

2) *Delicata*, desicata A, B, C.

3) *Constita*, constituta B.

4) *Danubius*, E. Intr'o notă marginală : Notandum de Danubio quod continet in latitudine XIII leucas.

www.dacoromanica.ro

imperio, postmodum sub vngaria, nunc autem est sub tributo tatarorum [1]), quem admodum et bulgaria [2]). Omnes iste nationes sunt scismatice, perfide, linguam eandem habentes. Notandum autem hic quod rucheni, bulgari, Rasenses, sclaui, bohemii, poloni et pruzeni locuntur vnam et eandem linguam scilicet sclauoniam [3]), ex quo patet quod lingua sclauica maior est et diffusior omnibus [linguis] mundi.

XVI.

Ex hiis satis aduerti potest, quod bulgaria et ruthenia et Rasia sunt inter greciam et vngariam et ideo ubi dominus karulus haberet grecorum imperium, confederatione facta cum rege vngarie, idem dominus Karolus ex una parte et rex Ungarie Karolus ex altera parte de facili haberent et subiugarent omnes illas scismaticas et barbaras nationes, que tam opulenta et delicata regna, sicut iniusti possesores occupant. Et posito quod idem dominus karolus dictum imperium grecorum non haberet totum, ipse ex vna parte et dictus rex vngarie ex altera [parte] preoccuparent imperium prefatum et omnes nationes dictas; nam rex karolus frater sancti lodewici [4]), pater regis sycilie, quia ad imperium Constantinopolitanum hauelabat et per consequens omnes prefatas nationes [5]) faciliter occuparet, fortissimo uinculo se coniunxit regi vngarie, eo quod filiam eius recepit pro filio suo et filiam suam dedit filio illius. ut ex duplici parte imperium dictum et nationes prefate, que facilime occuparentur [6]), impugnarentur. nec adhuc nobilior et efficatior modus proueniendi [7]) et subiugandi dictum imperium et nationes dictas, est isto, dum tamen memoratum regnum vngarie haberet pacem.

XVII. [VNGARIA]

Post has prouincias agendum est ulterius de vngaria, que magis appropinquat [ad] septentrionem. [Et est] notandum, quod regnum

1) *Tatarorum*, Tartarorum C, D, E.

2) *Bulgaria*, E. Intr'o notă marginală: Notandum quod loquitur linguam Slauonicam.

3) *Sclauoniam*, slauonicam D, Slauica, sclauonica D, E.

4) *Lodewici*, Lodouici B, C. Ludouici D, E.

5) *Nationes*, naciones prefatas D, E.

6) *Occuparentur*, occuparunt A, B, C.

7) *Proueniendi*, peruenicndi D.

www.dacoromanica.ro

ungarie olim non dicebatur ungaria, sed messia et panonia [1]). Messia quidem dicebatur a messium proventu, habundat enim multum in messibus, pannonia dicebatur etiam a panis habundantia; et ista consequenter se habent, ex habundantia enim messium sequitur habundantia panis. Vnde [et] de beato martino, qui de vngaria fuit, legitur lectione prima: Igitur martinus [2]) sabbarie [3]) panoniorum opido oriundus fuit. Panoni [4]) autem ,qui inhabitabant [5]) tunc panoniam [6]), omnes erant pastores romanorum, et habebant super se decem reges potentes in tota messia et panonia, deficiente autem imperio romanorum egresi sunt vngari de sycia [7]) prouincia et regno magno, quod est ultra meotidas paludes et pugnauerunt in campo magno, quod est inter sicambriam et albam regalem [8]) cum X regibus dictis et optinuerunt eos et in signum uictorie perpetuum erexerunt ibi lapidem marmoreum permaximum, vbi est scripta prefata uictoria. quiad huc perseuerat usque in hodieruum diem; et hac uictoria habita, acillem [9]) qui erat potentior inter VII duces, qui egressi fuerunt de sicia [10]), concorditer elegerunt et prefecerunt sibi in regem et optinuerunt totam terram et inhabitauerunt eam, et extunc ab vngaris, qui alio nomine huni uocantur [11]), tota terra dicta est vngaria. habet enim [hoc] regnum prouincias et ducatus magnos, quarum: Prima est posonium. Secunda trincinium. Tercia sipis. Quarta cungolibso [12]). V-a hunga [13]). Sexta malamors [14]). Septima sylac [15]). VIII pars transiluana. IX siculi [16]), X sicurrite [17]), XI

---

1) *Panonia*, Pannonia D, E.
2) *Martinus*, Marthinus D.
3) *Sabbarie*, Salbarie corectat Sabarie D.
4) *Panoni*, Pannoni D, E.
5) *Inhabitabant*, inhabitant E
6) *Panoniam*, Pannoniam D, E.
7) *Sycia*, Syria B, Sithia C, Sicia D, E.
8) *Albam Regalem*, Albanam E.
9) *Acillem*. Atillam C, Acillam corectat Atillam D, E.
10) *Sicia*, Sithia C.
11) *Vocantur*, D, are nota marginală: Ungari alio nomine Huni.
12) *Cungolibso*. Cungolipso B,Liptoso C, Tingolibso D.
13) *Hunga*, Hungar C.
14) *Mala mors*, Maleramgr C.
15) *Sylac*, Silac D, E.
16) *Siculi*, Situli C.
17) *Sicurrite*, Siturrice D, Sicirrice E.

www.dacoromanica.ro

zeuriuenses [1]), XII sirinia [2]), XIII marcia [3]). XIIII simpronium [4]). XV Crouacia, XVI dalmacia. Hec enim prouincie equiperantur regnis in magnitudine, et ideo regnum vngarie est de maioribus regnis mundi, quantum ad terre spacium; dicitur enim comuniter, quod in longitudine habebat [5]), XL dictas et totidem in latitudine. Est enim terra pascuosa [6]) et fertilis ualde in pane, vino, carnibus, auro [et] argento, copia autem piscium excedit fere omnia regna, preterquam noruegiam, ubi pisces comendutur pro panibus, uel loco panis [7]). terra est comuniter plana, colles paruos permixtos habens, alicubi tamen habet montes altissimos: in partibus transiluanis sunt maximi montes de sale, et de illis montibus cauatur sal sicut lapides et apportatur per totum regnum et ad omnia regna circumadiacentia.

XVIII.

Diuiditur enim vngaria in duas partes, uidelicet in partem transiluanam et in partem danubialem. Dicitur enim [pars] transiluana, quod inter ipsam et aliam partem sunt silue durantes ad IIII dietas; pars danubialis irrigatur per medium ab illo famoso fluuio, qui dicitur danubius, qui est de maioribus totius mundi, fertilissimus in omni genere piscium et currit uersus orientem. irrigatur et aliis fluuiis, qui sunt fere eque magni, ut danubius, videlicet draua, zaua, tiscia [8]), vag, culpa, raba, anrad [9]), buga, lobret, lucarta [10]), omnia hec flumina sunt naualia, et multum fertilia in piscibus, sicut et [in] husonibus, qui sunt maximi et delicatissimi pisces, stutionibus [11]), luciis et aliis piscibus, sicut barbotis [12]) et cetera. Pars eciam transiluana irrigatur maximis fluuiis naualibus, per quos

---

1) *Zeuriuenses*, Zeuriuenses B, C, Zeurienses D, E.

2) *Sirinia*, Firmia D, Sirmia E.

3) *Marcia*, Macuria D, E.

4) *Simpronium*, Simpromum C, Simpronum D, E.

5) *Habebat*, habet D, E.

6) *Pascuosa*, spaciosa D, E.

7) *Loco panis*, E, într'o notă marginală: Notandum in Norlvegia comeduntur pisces loco panis.

8) *Tiscia*, Ciscia, A, B.

9) *Anrad*, Arad D, E.

10) *Lucarta*, Bicarta D, E.

11) *Stutionibus*, scurionibus B, C, E, sturionibus D.

12) *Barbotis*, barbatis D, E.

www.dacoromanica.ro

cum magnis nauibus deferuntur sales [1]) per totum regnum et ad alia regna uicina videlicet vysic [2]), thecu [3]), thalabint [4]), thiscia, soget [5]), purut, lapis, econus, aragas, morus, bistrice [6]). fere pro maiori parte hec flumina cum arena trahunt aurum et ideo in vngaria continue faciunt lauari et colari aurum ac congregari principes ac ceteri homines nobiles, qui sunt iuxta dicta flumina, [sed et] ista [flumina] habundant in piscibus nimis.

XIX.

Preter budam [7]), ubi est sedes regni, que est maxima ciuitatum, strigomum [8]), vbi est archiepiscopatus strigoniensis, laurinum [9]), vbi est episcopatus iauriensis, zagrabiam, ubi est episcopatus zagrabiensis [10]), vesprimium [11]), ubi est vespriniensis episcopatus, quinque ecclesias, vbi est episcopatus quinque ecclesiensis, alba iula [12]) vbi est episcopatus transiluanus, tirnam, posonium et baiam, non sunt plures ciuitates in tota vngaria, preter quinque alias circa mare in dalmacia; sunt tamen multa opida, [castra] seu fortalicia et uille innumerabiles in dicto regno, et cum hoc [toto] uidetur prefatum regnum esse omnino uacuum propter magnitudinem eiusdem. Sunt et alii duo [archi]episcopatus in regno vngarie, uidelicet colocensis [13]) intus in vngaria et spalatensis, qui est [in] dalmacia circa mare.

XX.

Sunt comuniter parui homines et nigri ac eciam sicci, [et] bellicosi sunt ualde in quolibet genere armorum, precipue tamen sunt optimi sagitarii, paruos habent equos comuniter, licet alias

---

1) *Deferuntur sales*, defertur sal D, E.
2) Vysic, Visie B, C. Visic D, Vesic E.
3) *Thecu*, Techu D, E.
4) *Thalabint*, Calabine D, E.
5) *Soget*, Sogec D, E.
6) *Bistrice*, Bisturice B, G, Bicrice D, E.
7) *Budam*, Budun B.
8) *Strigomum*, Strigonum D, E.
9) *Iaurinum*, laurinum A, B, C.
10) *Zagrabiensis*, Zagrabriensis, D, E.
11) *Vesprimium*, Vesprinum D, E.
12) *Alba Iula*, Zulle A, Julle B, ville C, Albaiula E.
13) *Colocensis*, Colcensis D, E.

www.dacoromanica.ro

multum fortes et agiles, principes tamen et nobiles habent equos magnos et pulcros, populus vngarie est multum deuotus et catholicus, principes uero et nobiles sunt multum crudeles. potentes sunt ualde dicti principes, nam aliqui ex eis facere possunt X milia armatorum, aliqui uero V milia, illi uero qui minus facere possunt II milia. Omnis tenetur regem sequi vbicumque uoluerit cum tota gente sua, abque aliquo stipendio, et quantumcumque regi placuerit eciam ad X annos, verum tamen omnia loca per que transeunt deuastant, unde rex quantumcunque uellet et [pro] quanto tempore uellet, posset ducere secum centum milia armatorum [1]). Vix autem nunquam reges morantur in ciuitatibus, sed tamen in campis, principes autem et officiales sui, qui sunt in terra, tenentur necessariia eisdem ministrare.

XXI.

Quinque ducatus sunt in vngaria. primogenitus regis debet regnum habere et post patrem regnare. Secundo genitus primum ducatum, tercio genitus secundum ducatum et sic de singulis. Omnes ducatus sive banatus iuxta uulgare vngaricum habet rex nobilibus conferre et iterum ab eodem recipere et alteri tradere iuxta uoluntatis beneplacitum. preter hos officiales est palatinus et magister tarnicorum palatinus uocatur ille qui est iusticiarius in tot regno. Secundus a rege magister tarnicorum; uocatur ille, qui est super tributa. Notandum [est], quod rex vngarie nullum thesaurum congregat, sed omnia que habet expendit in suis baronibus et nunciis et barones omnia sua expendunt in rege. Circuncingitur autem vngaria ex parte orientis Rasia, bulgaria et ruthenia, que sunt medie inter dictum regnum et greciam ut dictum est; a parte meridiei circuncingitur mari adriatico, quod est iuxta apuliam, abruncium [2]) et marciam; ab occidente circumcingitur theotonia [3]) et boemia, a septentrione uero polonia et tataris [4]).

---

1) *Armatorum*, In E, nota marginală indică: Notandum quod rex Vngarie potest ducere C milia armatorum.

2) *Abruncium*, Abruntium D, Abruntum E.

3) *Theotonia*, Theutonia D, E.

4) *Tataris*, Tartaris C, E.

www.dacoromanica.ro

XXII.

Notandum hic [est], quod nondum sunt tricenti [1]) anni, quam vngari ad fidem sunt conuersi per sanctum stephanum eorumdem regem cuius filius eciam est canonizatus, rex hemericus [2]); demum eciam sanctificati sunt de domo illa sanctus ladislaus rex, et sancta elizabet [3]), soror domini belle regis eiusdem regni; sororem [uero] vterinam huius sancte elizabet ac domini regis belle dicti duxit jacobus rex aragonum in uxorem, ex qua genuit filias, petrum, quondam regem aragonum [4]), iacobum regem maioricarum [5]), et reginam francie ysabellam. A dicto domino rege vngarie, bella, nati sunt duo filii videlicet, rex stephanus et virgo margareta, cuius cononizacio nunc petitur. Ex quo patet, quod dictus rex stephanus et virgo margareta, soror sua fuerunt secundi germani cum regina francie ysabella. Et ex hoc etiam patet, quod inclitus rex francorum est nepos eorumdem; a rege uero stephano prefato genitus est unus filius ladislaus, qui postea regnauit post patrem et habuit sororem regis [karoli] sycilie in uxorem. Sed ex ea prolem suscipere non potuit, vnde mortuus est sine herede; ab eodem eciam rege tres filie processerunt, quarum primogenitam habuit imperator Constantinopolitanus qui nunc est, sed ea moriente duxit filiam marcionis montis ferrati. Secundam tradidit regi sycilie qui nunc est. Terciam regi seruie stephano. Quartam posuit in monasterio ubi iacet corpus prefate uirginis margarete sororis sue, in quo stetit per triginta duos annos, postmodum apostatauit [6]) et nobilem quendem de bohemia [7]) duxit in maritum, quo mortuo duxit regem rasie in uirum et ex ea dictus rex rasie habet [8]) filiam, quam vellet tradere domino karolo uel filio suo et qui prefatus rex vngarie ladislaus mortuus est sine herede, ut dictum est, ac eciam sorores eius omnes fuerunt nupte scismaticis, preter reginam sycilie, ideo ipsa sicut

---

1) *Tricenti*, Trecenti, D. In nota marginală a codicelui D: Sanctus Stephanus, Sanctus Emericus.

2) *Hemericus*, Emericus D, E.

3) *Elizabet*, In nota marginală a codicelui D: Sanctus Ladizlaus, sancta Elisabet.

4) *Aragonum*, Arragonum C, D, E. Nota marginală din cod. D: nota de rege vngarorum qui et que ex ipso processerunt.

5) *Maioricarum*, Maioricorum E.

6) *Apostatauit*, apostotauit A, B.

7) *Bohemia*, Boemia C, D, E.

8) *Habet*, habuit C.

www.dacoromanica.ro

catholica remansit heres regni et ipsa fecit donationem de dicto regno filio suo primogenito karolo scilicet martello [1]), quo mortuo successit eidem in regno karolus bertus [2]), filius suus, qui nunc regnat [ratione] iam tacta; hec de vngaria sufficiant.

XXIII. [POLONIA].

Polonia diuiditur in sex ducatus, quorum duces sunt potentes quasi reges, sunt autem [hec] nomina ducatuum: Cracouiensis, Opuliensis, Bratislauiensis, Glogouiensis, Gnisnensis [3]) et magouiensis [4]). licet antipuitus [5]) polonia reges haberet a centum tamen annis caruit rege. Anno uero domini M°CC° nonagesimo elegerunt sibi in regem, ducem Cracouie, qui regnauit annis tribus et mortuus est sine filio masculo; habuit tamen vnam filiam, quam duxit rex boemie in vxorem et cum ea habuit regnum polonie. Sed dicto rege boemie mortuo illam dominam Rex romanorum dedit filio suo secundo genito in vxorem, et cum ea intendit habere prefatum regnum polonie, sed duces prefati eidem resistunt, eo quod naturale odium est inter ipsos et teotonicos [6]). Olim dicebatur polonia Wandalia [7]) a Wandalo fluuio. hii sunt Wandali, qui italiam et affricam deuastantes tempore beati augustini, quieuerunt in finibus hispanie [8]). Terra est pascuosa, nemorosa, et lata ualde; habundat in pane sed caret [omnino] vino; irrigatur Wandalo iam dicto, Odera, nisa, bobera et magara, piscibus habundat multum et carnibus; argentifodine [et montes de sale sunt in ea. Tigrides, unicornia, castoria] et equi indomiti multi sunt ibi. Catholici sunt omnes et ob deuotionem, quam habent ad romanam ecclesiam, quelibet domus tenetur soluere, vnum denarium romane ecclesie et uocatur denarius sancti petri. Olim omnes poloni ibant tonsi sicut conuersi cistercienses [9]), sed nunc aliqui incipiunt dimittere crines. bellicosi sunt satis et pulchre statute; hec de polonia sufficiant.

---

1) *Martelllo*, Macello D, E.

2) *Karolus bertus*, Karolus Robertus rex Hungarie, în nota marginală a codicelui B.

3) *Gnisnensis*, *Gnisuensis* A, B, C.

4) *Magouiensis*, Margomensis B, Mangoniensis D, E.

5) *Antipuitus*, greşit în loc de antiquitus.

6) *Teotonicos*, Teonicos B, Theotonicos C, Theutonicos D, E.

7) *Wandalia*, Wandasia D.

8) *Hispanie*, Yspanie B, Hyspanie C, E.

9) *Cistercienses*, Cysterienses E.

www.dacoromanica.ro

XXIV. [BOEMIA].

Boemia est regnum opulentum ualde in argento et auro eo quod habundat multum mineris [1]) talibus. Duas habet partes uidelicet boemiam iam tactam et pomoraniam [2]). principalis ciuitas regni est praga, que est sita in boemia. Terra non est magna in quantitate, vnde nullus archiepiscopatus est in regno illo, nam [dicitur quod] boemia olim non erat regnum, sed ducatus. Nam fredericus imperator, non ille ultimus [fredericus], sed penultimus ducem dicte terre fecit regem eiusdem et pincernam [3]) regis romanorum. Omnes boemi sunt magni et subtiles fures [4]), [comuniter] non sunt bellicosi, nec reges sunt potentes ex parte hominum de regno, potentes tamen sunt, quia ex multitudine [pecunie] quam habent ex argentifodinis, conducunt multos stipendarios [5]); habundat pane, sed caret omnino vino, nisi aliunde portetur. Ceruisiam tamen bonam habet; linguam sclauicam [6]) loquuntur in utraque parte prouincie [scilicet] in boemia et pomorania. Et quia rex dictus [boemie] mortuus est sine herede, ideo rex romanorum uult illud regnum pro suo filio occupare, sed barones de regno contradicunt eidem; hec de boemia sufficiant.

1) *Mineris,* Mineriis D, E, Mineralibus C.
2) *Pomoraniam,* Pomoramiam B, Pomerariam D, E.
3) *Pincernam,* piscernam E.
4) *Fures.* In codicile C ca notă marginală: Boemi sunt subtiles fures.
5) *Stipendarios,* stipendiarios D.
6) *Sclavicam.* In D ca notă marginală: slauonica.

www.dacoromanica.ro

[DESCRIEREA EUROPEI ORIENTALE] [1])

I

Trei sunt părţile principale ale lumii: Asia, Africa şi Europa. Asia [2]) se întinde dela miază-zi, cătră răsărit spre miază-noapte; se chiamă însă această parte a lumii Asia, după o femee oarecare astfel numită care a stăpânit în antichitate împărăţia Răsăritului. Europa se întinde dela miază noapte spre apus; se chiamă însă Europa după fiica regelui Agenor care avea acest nume şi a stăpânit în antichitate împărăţia Europei întregi. Africa însă se întinde dela apus spre miază zi; se chiamă însă această parte a lumii Africa, după oarecare femee astfel numită care a fost fiica regelui Libiei şi a stăpânit în antichitate împărăţia Africei. Din acestea se vede lămurit că Asia cuprinde jumătate din întreaga lume, iar Europa şi Africa cealaltă jumătate. Asia însă se împarte în (Asia) cea mare şi (Asia) cea mică. Despre Asia cea mare a vorbit destul de complet domnul de Kurchi [3]), iar despre Asia Mică şi despre unele părţi ale Europei se va vorbi aci pe scurt, cu privire la moravurile şi condiţiile de traiu ale oamenilor şi provinciilor ce se cuprind în amintitele părţi ale Europei. Şi fiindcă prima parte a Europei se

---

1. *Descriptio Europae Orientalis.* In manuscris lipseşte titlul.

2. *Asia.* Pasagiul acesta şi altele cari mai urmează sunt luate după *Speculum historiale* al lui Vincentius Bellovacensis (de Beauvais), pe care, neavându-l la îndemână, vom face citatele după arătările lui Górka.

3. *Kurchi.* Haytonus, dominus de Curchi, era un principe din Armenia, ajuns mai târziu frate în Ordinul Praemonstratens şi a scris în 1307, în limba franceză şi latină, *Flos historiarum terre Orientis.* In această operă sunt descrise ţinuturile din Asia, în afară de cele din Asia Mică. Core, Curch, Curscho sunt numele cetăţii Gorigos, vechia Corycus din Cilicia.

www.dacoromanica.ro

numeşte Thracia [1]), care acum se chiamă Grecia, va trebui deci să tratăm mai întâi despre Tracia sau despre împărăţia constantinopolitană, apoi despre diferitele regate, al Rasiei [2]), Bulgariei, Rutheniei, Albaniei, Ungariei şi Poloniei.

II

Cât priveşte Grecia sau împărăţia constantinopolitană, trebuie să spunem că numita împărăţie cuprinde două părţi şi anume *Asia Mică* şi numita Tracie şi de aceea împărăţia aceasta se recunoaşte a fi foarte mare şi tare bogată; căci prima parte a acestei împărăţii este Asia Mică, în care se găsesc acele faimoase cetăţi pe cari la aminteşte fericitul Ioan în apocalips [3]) şi anume Effesus, despre care vorbeşte apostolul în epistola către Efeseni, Filadelfia, Laudicea, Thiatira, Pergamum şi Sardes; aci este şi Calcedonia, cea mai mare dintre cetăţi, unde de obiceiu se ţineau sinoadele ecumenice; aci este şi Nicomedia, în care principele Hanibal din Cartagina, fugind de frica Romanilor, şi-a dat sufletul, otrăvindu-se. In afară de aceste cetăţi faimoase, se găsesc, tot în Asia, care acum se numeşte de Greci Anatolia [4]) patru sute de cetăţi mari, exceptând oraşele, castrele, fortăreţele şi nenumeratele sate. Intreaga ţară amintită este udată de cincisprezece fluvii navigabile şi în apropierea Traciei sau în apropierea părţilor constantinopolitane curge Dunărea, cel mai mare dintre fluvii, care, trecând prin Ungaria spre Bulgaria, străbate Alpii [5]) şi se frânge în întregime într'un mare torent [6]), al cărui muget se aude cale de trei zile [7]). In urmă, se des-

---

1. *Thracia.* Ţara Thraciei este luată în accepţiunea ei din epoca greco-romană, adică numai partea sudestică a Peninsulei Balcanice.

2. *Rasia* sau *Rascia* este partea sudică a vechei Sârbii.

3. *Apocalips.* Apostolul Ioan, în Apocalips I, 11, aminteşte cele şapte biserici creştine.

4. *Anatolia*, anonimul geograf îi spune *Natuli.*

5. *Alpii.* Munţii cei înalţi se numeau odinioară Alpes; *mons* însemna mai mult *deal* sau colină. Serbarea *septimontium.* de la Roma, era serbarea ce se făcea pe cele şapte coline.

6. *Torent.* Danubius grande facit precipitium *Mon. Ger. Hist.* SS. XXVII 371.

7) *Cale de trei zile.* In latina medievală *dieta* însemnează cale de o zi. Ducange, sub voce: Dieta, iter quod una die conficitutr, vel quodvis iter.

www.dacoromanica.ro

parte în şapte guri [1]) şi, trecând prin zisa ţară [2]), intră în marea Pontică sau, după alţii, în Marea cea mare [3]); această parte a Greciei cuprinde şapte provincii şi anume Bithinia, de unde s'a născut fericitul Lucas [4]); şi se chiamă Bithinia [5]); după un rege oarecare numit astfel. Galatia e numită după Gallici, fiindcă a fost odinioară ocupată de naţiunile Gallilor; către locuitorii acestei provincii este adresată epistola către Gallateni; dar există lângă Constantinopol şi un oarecare castru numit Galatha. Ysauria astfel numită, fiindcă este plină şi încărcată de toate bunătăţile. Frigia, în aceasta a fost situată cea mai faimoasă dintre cetăţi, Trogia [6]). Libdia [7]), în această provincie era odinioară reşedinţa regatului Asiei; ea este ca şi o insulă, fiindcă este înconjurată de două fluvii mari, navigabile, Ela şi Pacolus [8]). Caria, în aceasta se găseşte fluviul cu numele Arius care conţine în abundenţă nisip amestecat cu aur. Pamphilia e numită astfel după regele Pamphil. Asia amintită, care este o parte a Greciei, conţine în sine numitele provincii. Din spre răsărit ea este înconjurată de Turci, din spre miază-noapte de Tătari şi Rutheni, dinspre apus de Bulgari şi Cumani, dinspre miază-zi de Tracia. Ţara e bogată în de toate şi îmbelşugată în pâine, vin, peşte, carne, aur, argint, mătase, dar oamenii acelei ţări sunt foarte nevolnici şi nepriceputi de loc în războiu şi de aceea plătesc tribut Turcilor şi Tătarilor. Dar, fiindcă n'au voit să plătească tributul numiţilor Turci, după trecere de şapte ani, întreaga lor ţară a fost devastată, depopu-

---

1) *Guri.* In antichitate se socoteau şapte gurile — *ostia* sau *capita* — Dunării. Ptolemeu, între alţii, ne spune că Dunărea are ca şi Nilul şapte guri. După Herodot, Dunărea sau Istrul avea numai cinci guri. In general se numărau următoarele şase, de la nord spre sud: Psilum, Boreum, Pseudostomon, Calum, Noracun şi Sacrum (Hieron sau Peuce). Vezi *Insula Şerpilor* în *Romanica*, p. 127.

2) *Zisa ţară.* După *Descriptio Europae Orientalis*, urmează că împărăţia Grecilor se întindea şi la nordul Dunării sau că, cel puţin, suzeranitatea ei era şi la nordul acestui fluviu: *transiens per dictam terram.*

3) *Marea cea Mare.* In evul mediu Marea Neagră purta mai multe numiri, între cari *Pontus Euxinus*, ca şi în antichitate, *Mare Maurum*, *Mare Nigrum*, *Mare Maius.*

4 *Beatus Lucas.* Anonymus, fiind preot predicator, era natural să insiste asupra localităţilor importante din punctul de vedere al bisericii.

5. *Bithinia.* Górka observă că, numai printr'o eroare, Anonymus ne arată că Sfântul Luca s'a născut în Bithinia. El s'a născut în Antiochia şi numai a fost înmormântat în Bithinia.

6. *Trogia*, adecă Troja.

7. *Libdia*, adecă Lidia lui Croesus.

8. *Pacolus*, adecă râul Pactolus.

www.dacoromanica.ro

lată şi sărăcită de ei şi din pricina aceasta influenţa împăratului din Constantinopol a fost mult scăzută; numiţii locuitori sunt creştini, dar schismatici perfizi [1]).

III

A doua parte a Greciei se chiamă *Tracia,* numită astfel după fiul lui Iaphet, fiul lui Noe, în urmă Grecia ori Tracia. In prima parte a acestei Tracii, lângă marea mediterană, pe un oarecare munte nu prea înalt, este aşezată cea mai faimoasă dintre cetăţi, Constantinopolul, numită astfel după împăratul Constantin, căci la început se numea Bizanţiu; această cetate numitul împărat Constantin a făcut-o aproape egală în mărimea de bogăţii şi de glorie cu cetatea Roma. In ea sunt două palate imperiale [2]), fabricate din marmoră de porfir [3]), de o minunată frumuseţe şi, fiindcă fiii împăraţilor cari se năşteau în aceste palate se numeau porfirogeniţi, erau numiţi astfel, fie după palate, pentrucă erau construite din porfir, fie pentrucă atunci când se năşteau erau puşi, chiar la naşterea lor, deasupra unei pietre de porfir. In urmă, s'a luat obiceiul ca toţi fiii împăraţilor să se numească porfirogeniţi. Totuşi trebue să se observe că împăratul care stăpâneşte acum nu se chiamă porfirogenitul, ci Andronicus, pentru că atunci când s'a născut, tatăl său, Michail Paleagius ,încă nu ocupase domnia constantinopolitană [4]). Şi, de aceea, nu se numeşte ca fiu de împărat. In acea cetate este şi o biserică de o frumuseţă minunată, consacrată în cinstea sfântei Sofii [5]). Cetatea amintită şi regiunea dimprejur, care propriu zis se numeşte Tracia, dinspre răsărit este înconjurată de Propontida, căci propontidă se numeşte arcuirea acelei mări, pe unde se trece în Asia Mică, la Turci şi Tătari şi la ceilalţi barbari, având o lărgime numai de şapte stadii; în vechime însă ea se numea Helles-

---

1. *Perfizi.* Un călugăr catolic, însărcinat cu misiunea de a face proselitism, nu putea numi pe creştinii ortodocşi de cât perfizi.

2. *Palate imperiale.* In secolul X—XIV se găseau la Constantinopol două palate imperiale, unul numit Marele Palat şi al doilea Blacherna. In cel de al doilea pare a fi fost o colonie de Vlachi. Cf. Pauly Wissowa, *Realencycl.* ad. vocem.

3. *De porfir.* De aceea se numea casa de porfir.

4. *Domnia Constantinopolitană.* Constantinopolul a fost ocupat de Greci la 25 Iulie 1261 şi la 17 August, acelaşi an, Michael Palaeologul şi-a făcut intrarea triumfală în oraş.

5) *Biserica Sfintei Sofii,* astăzi moschee turcească.

www.dacoromanica.ro

pontus. Dinspre miazăzi este încunjurată de Marea Mediterană, unde are şi un port foarte vestit şi foarte mare; în apropierea acestui mare port, din bunăvoinţa împăratului, Ianuensii stăpânesc două cetăţi, dintre cari una se chiamă Trapezunt [1] şi a doua Sinope [2]), cel ce se găseşte în fruntea lor se chiamă camino, adecă marcio [3]). Din spre apus este înconjurată de Macedonia care a fost patria lui Alexandru, în care se află acea faimoasă cetate Philippi, la care apostolul îşi scrie epistola sa cătră Philippeni. Dar acum este aproape distrusă; totuşi se vede încă şi astăzi staulul de marmoră al calului lui Alexandru numit bucefal. Din spre miază noapte se mărgineşte cu Dunărea care se varsă pe şapte guri, după cum s'a spus, dintre cari fiecare are în lăţime ca la trei leghii [4]).

IV

In afară de această provincie care, propriu zis, se numeşte Tracia, această parte a Greciei cuprinde şi alte provincii. Şi anume întâi, Macedonia, numită astfel după regele Macedo. In aceasta se află muntele Olimp, ce se înalţă până într'atâta, în cât în vârful lui nici norii nu se mai simt; ea are din abundenţă vine de aur şi de argint, dar în care se găseşte şi o câmpie foarte frumoasă, cu totul şeasă, având o lungime, de o cale de trei zile şi tot de atâtea în lăţime; este udată de două râuri navigabile. Din spre răsărit se mărgineşte cu Constantinopolul sau Tracia, din spre răsărit cu Achaia, din spre apus cu Thesalonicul, din spre miază noapte este înconjurată de Rutheni. A doua, Thesalia, numită astfel după regele Thesalus. Iar această regiune este foarte lată şi bogată; şi până şi în ziua de astăzi ea îşi păstrează numele de regat, căci se chiamă regatul Thesalonicului [5]). In ea se găseşte acea faimoasă cetate, care

---

1. *Trapezus*, azi Trebizunda este o cetate pe litoralul aziatic al Mării Negre, câtăva vreme capitală a imperiului grecesc.

2. *Sinope*, cetate în aceeaşi regiune. Informaţiunile ce are despre aceste două cetăţi, Anonymus le-a primit de la altcineva, nu şi le-a câştigat direct. De aceea, se şi vede o mare lipsă de precisiune.

3. *Camino, marcio*. Ducange, sub voce: Marchio, Marchisus, Marchensis etc. Marcae vel Marchae seu Provinciae limitaneae praefectus, comes Marcae praepositus.

4. *Legii*, Leuca, leuga, lega, legua, o măsură gallică pentru lungime. O leghe era de 1500 paşi.

5 *Regatul Thesalonicului*. După cucerirea Constantinopolului de Cruciaţi, Bonifaciu de Montferrat a întemeiat în Septemvrie 1204 regatul Thesalonicului, care a dăinuit până la a. 1222. Górka *op. cit*, p. 11.

www.dacoromanica.ro

se numeşte Thesalonic, după care se chiamă toată regiunea, având un port de mare foarte întins. In ea se găseşte şi muntele Parnasus, odinioară închinat lui Apollo. Acum însă se chiamă Sfeptagoria, ceeace însemnează Muntele Sfânt, fiindcă aci se găseşte o mulţime de monachi greci, anahoreţi, cărora li se spune călugări [1]); aceasta a fost patria faimosului ostaş Achille. In ea au fost la început îmblânziţi caii şi s'au fabricat dinari de aur; este udată de patru fluvii mari. O mare parte din această provincie sau regat o stăpâneşte regele Rasiei sau Serbiei şi aceasta sub titlul de dotă, fiindcă el a luat în căsătorie [2]) pe fiica împăratului care domneşte acum. Şi este înconjurată această provincie, din partea de răsărit, de Macedonia, din partea de miază zi de Achaia, din spre apus de Rusia sau Serbia, din spre miază noapte de Bulgaria. Este de notat aci că între Macedonia, Achaia şi Thesalonicul se găseşte un oarecare popor, foarte mare şi răspândit, care se numeşte Blazi [3]), cari şi altă dată au fost păstori ai Romanilor şi din cauza terenului roditor şi plin de verdeaţă trăiau odinioară în Ungaria, unde se aflau păşunile Romanilor [4]). Dar, în urmă, fiind izgoniţi de aci de Unguri, au fugit în acele părţi [5]); ei au în abundenţă multă brânză excelentă, lapte şi carne mai presus de alte naţii. Ţara acestor Blachi, care este mare şi bogată, a ocupat-o aproape în întregime armata prinţului Carol care e stabilită în părţile Greciei şi, de aceea, s'a îndreptat spre regatul Thesalonicului şi acum, pe apă şi pe uscat, cucereşte cetatea numită Thesalonic, împreună cu regiunea dimprejur. A treia, Achaia, astfel numită după regele Acheu; această provincie, în afară de partea ce este alipită Macedoniei, este înconjurată de toate părţile de mare şi de aceea este aproape o insulă. Capitala aceste provincii este Corintul, care din pricina frumuseţii şi a celebrităţii ce a avut odinioară, se chiamă perla Greciei; către aceasta îşi adresează apostolul epistola sa, către Corinteni. In ea sunt şi alte cetăţi foarte vestite,

---

1. *Călugări.* Monachi, praesertim senio et aetate venerandi, la Ducange, sub voce.

2. *Căsătorie.* Ţara cucerită dela Uros II Milutin i-a fost cedată tot lui în 1299 de Andronic al II, ca dotă fiicei sale Simonis, pe care a luat-o în căsătorie Uroş, deşi ea era numai un copil de 6 sau 8 ani. Const. Jirecek, *Geschichte der Serben* II, p. 240 cf. Górka, *op. cit.*, p. 12.

3. *Blazi.* Despre Blachia, Vlachia, Walachia vezi şi I. Arginteanu, *Istoria Românilor Macedoneni* 1904 şi G. Murnu, *Istoria Românilor din Pind*, 1913.

4. Păsunile Romanilor. Vezi Introducerea p. 7.

5. *Fugierunt.* Vezi Haşdeu, *Strat şi Substrat, Genealogia popoarele balcanice* în *An. Ac. Rom.* 1892.

www.dacoromanica.ro

bunăoară Patras, unde a fost crucificat sfântul Andrei şi unde corpul acetuia zace îngropat, Clarentia [1]), Andravilla [2]) şi multe altele. Popular provincia aceasta se cheamă Morea, latineşte însă Principatul Achaiei. O parte din acest principat a ocupat-o prinţul [3]), fiul regelui Syciliei; dar, şi celelalte părţi le ţin ocupate Galli şi Latinii. Această provincie este udată de un singur mare fluviu navigabil care se chiamă Crimantos; acesta duce în valurile sale o piatră numită albesseu care odată aprinsă nu se mai stinge nici când. Se nasc în această ţară şi mierle foarte albe. A patra, Elada, astfel numită după regele Eladius. Dar acum se chiamă ducatul athenian, căci în ea se află cetăţile Athena, Theba, Peloponesul şi Achademia, odinioară comuna filosofilor [4]). Această provincie însă este situată între Macedonia şi Achaia, spre Constantinopol, şi este guvernată în întregime de Galli şi de Latini. A cincea, Lacedemonia; în ea se află Nigropontus care este cârmuit şi locuit în întregime şi de Galli şi Lombarzi. Această provincie este mică în extindere, cu toate acestea, este plină de farmec şi în formă de insulă. A şasea, Epirul, numită astfel după Pirus, fiul lui Achille; ea se chiamă acum ţara Despotului [5]). Ea este o provincie mare şi lată, având în sine cetăţile Neupotasensă [6]), Gridensă [7]), Belgradensă [8]) şi Sivaricensă [9]) şi multe alte cetăţi şi castre. O parte din această provincie o stăpâneşte principele Achaiei, fiul regelui din Sicilia, în numele soţiei sale, care este fiica Despotului [10]), cu toate că fratele uterin al soţiei aceluiaşi principe care acum, din nou, a luat în căsătorie pe fiica împăratului din Constantinopol, a pornit luptă vitejească împotriva lui şi are succese faţă de el, după cum se spune. A şaptea Cretha,

---

1. *Clarentia.* Clarencia, Charenza, Glarentsa în Morea.

2. *Andravilla.* Andraville, Andravida, Andravis, aproape de Clarencia.

3. *Princeps,* Filipp de Tarent, fiul lui Carol II, regele Siciliei. Cf. Górka *op. cit.*, 15.

4. *Villa philosophorum.* Cetatea filosofilor, în care se găsea Academia lui Plato, este Athena.

5. *Ţara Despotului.* După cucerirea Constantinopolului de către Cruciaţi, Michail Angel Comnenul a intemeiat *despotatul,* adecă domnia Epirului.

6. *Neupotasensă,* Naupactos.

7. *Gridensă,* Agrinium, Agrinion.

8. *Belgradensă,* Bellegrada, Belgradum, Berat.

9. *Siuaricensă,* Serquices, Serviana, aproape de Janina.

10. *Fiica Despotului.* Despre căsătoria lui Filipp de Tarent, fiul lui Carol II regele Siciliei, cu Thamar, fiica lui Nicephor Ange, despotul Epirului şi a Annei Cantacuzena, din a. 1294 vezi Buchon, *Recherches historiques,* la Górka, *op. cit.* p. 16.

www.dacoromanica.ro

numită astfel după regele Cretha; ea se numea odinioară Centopolis, fiindcă era împodobită cu o sută de cetăţi vestite, deşi acum sunt distruse şi, acelea cari mai sunt, nu se mai găsesc în acea floare în care au fost. Această provincie este o insulă şi e în stăpânirea şi cârmuirea Veneţienilor. Această insulă, ea cea dintâi, s'a făcut celebră prin vâsle şi săgeţi, ea cea dintâi a învăţat să se scrie legile, ea cea dintâi a descoperit escadroanele de călăreţi şi, ea cea dintâi a favorizat studiul muzicei; ea nici nu produce, nici nu creşte cerbi, lupi, vulpi, şerpi, bufniţe şi alte fiare vătămătoare şi dacă se aduc acolo de undeva, mor îndată, după cum ne raportează oamenii cu experienţă.

V

Pe lângă această insulă sunt şi alte insule cari se întind până aproape de Cypru şi de marea cea mare, până la marea Adriatică, cari sunt şi trebuie să fie ale împăratului Grecilor. Şi aceste insule se numesc Cyclade, fiindcă ele înconjoară şi sunt situate chiar împrejurul Greciei şi cele mai însemnate sunt 12: Prima este Rodos, în care a fost Colosul de bronz, a cărui înălţime era de 70 coţi. Din această insulă şi din cetatea Rodia a fost Ptolemeu care a scris astrologia sa [1]). Această insulă, împreună cu cetatea sa Rodia, au ocupat-o nu de mult Hospitalierii cu o mare pagubă de materiale şi de persoane; tot din această insulă a fost şi Minodimus, cel mai de seamă şcolar al lui Aristotel. A doua este Delos; Delos în greceşte însemnează manifestare, fiindcă ea cea dintâi apare între insule. Se numeşte şi Orthogia, din cauza mulţimii de prepeliţe, cari sunt aci şi pe cari Grecii le numesc orthogie [2]). A treia se chiamă Cenodes [3]); în aceasta s'au strâns navele Grecilor împotriva Troiei. Iar a patra e Michilene [4]), prin care e drumul pe apă din Syria

---

1. *Astrologia sa.* Despre celebritatea lui Ptolemeu, vezi Migne, *Patrologia latină* LXXXV, p. 170, aprecierea S. Isidor Hispal. *Etym.* III 16: In utraque lingua (graeca et latina) diversorum quidem sunt de astronomia scripta volumina, inter quos tamen Ptolemaeus apud Graecos habetur praecipuus, hic etiam, et canones instituit, quibus cursus astrorum inveniantur.

2. *Delos*, insula Delos. cf. Isid Hispal. *Etymol.* XIV cap. VI în Migne *Patrol. latina*, LXXXII p. 511.

3. *Cenodes*, probabil Tenedos, faimoasa insulă, în care se retrăseseră Grecii.

4. *Michilene*, Mitilene. Insula Lesbos a primit, după epoca clasică, numele capitalei sale, Mitilene.

www.dacoromanica.ro

şi Cypru spre Italia, despre care apostolul, în faptele apostolilor: «apropierea am avut-o grea din cauza bitalassului, adecă a ţărmului ce se întindea în mare». A cincia Ytharia [1]), aceasta nu are nici un port. A şasea Melos care e foarte rotundă [2]). A şaptea Parion, numită astfel, fiindcă produce cea mai albă marmoră şi piatră de Sardes. A opta Zyon. A noua Sampnia [3]) din care s'a născut Sibilla Samia şi Pitagora Sammius, după care s'a dat numele unei filosofii. A zecea Abydos care este lângă Propontida şi Hellespont. In aceasta se spune că Xerxes a făcut un pod de corăbii şi că a trecut de aci în Grecia. A XI Choos [4]), din care se zice că s'ar fi născut medicul Ypocras. Se spune însă că a fost vestită în măestria facerii lânii pentru podoaba femeilor. A XII Chephalonia, aceasta este lângă Achaia şi ţara Despotului; ea aparţine totuşi principatului Achaiei.

VI

La dreptul vorbind, există şi a opta provincie a acestei Grecii, *Dalmacia*, astfel numită după Delmi, cea mai mare cetate din aceeaşi regiune, cu toate că chiar cetatea aceasta, în urmă, a fost numită Salona care acum este distrusă. Iar această provincie avea anexate nişte provincii, anume Rasia şi Servia şi Croacia şi se întindea până la Ystria, aproape de Veneţia, cale de trei zile. In adevăr, această provincie, împreună cu regatele unite, în timpul împăraţilor celor buni din Constantinopol, era prima provincie a Greciei, dar slăbind împărăţia şi ne mai găsindu-se în vigoarea de mai înainte, o parte a acestei provincii au ocupat-o Veneţii, o parte Ungurii. Regiunile însă dimprejur le-au ocupat de mai înainte Sclavii şi Ungurii, iar acum nu pare că aparţine zisei împărăţii din Constantinopol.

VII

Căci a fost şi este până acum, dintre toate părţile lumii, numita împărăţie constantinopolitană cea mai strălucită; în afară de

---

1. *Ytharia*, Icaria, una dintre Ciclade, unde se spune că a căzut legendarul Icarus.

2. *Rotundă:* Melos omnium insularum rotundissima. Isid. Hisp. *Etym.* XIV, 6, 28.

3. *Sampnia*, Samos, patria lui Pythagoras, vestită pentru ceramica samiană.

4. *Choos*, Choos, patria lui Hippocrates, vestită pentru industria lânei. Isid. Hisp., *ibidem*.

www.dacoromanica.ro

cetăţile din Asia minoră pe cari le-am arătat mai sus, care este prima parte a Greciei, sau a împărăţiei constantinopolitane, în provinciile din partea a doua, adecă a Traciei şi a insulelor amintite, exceptând castrele, fortăreţele, oraşele şi satele, se socotesc de cei cunoscători alte cinci sute de cetăţi, şi, mai de grabă, poate mai multe decât mai puţine. Dar noi deocamdată nu credem aceasta, deşi am putea crede că, în vechime, au fost în adevăr atâtea, fiindcă se văd acolo multe ruine de cetăţi. Zisa împărăţie este în realitate, în ce priveşte partea a doua a sa, adecă Tracia, foarte bogată, având în abondenţă mult aur, argint, mătase, pâne, vin, carne şi toate cele pentru hrană. Toţi principii din Grecia şi ceilalţi nobili şi toţi cei din familia împăratului merg îmbrăcaţi în stofe de mătase şi aurite sau în blănuri stacojii din piei scumpe [1]). De obiceiu ei poartă haine lungi, desfăcute însă îndărăt, ca şi înainte, cu mâneci largi, ca dalmatica [2]), căci dalmatica este un fel de îmbrăcăminte grecească numită astfel după Dalmatia.—Ea, dintr'un punct de vedere este a opta, după alţii însă prima provincie a Greciei,—fiindcă în acea parte a Greciei se foloseau mai ales atari haine. Intre celelalte măreţii, susnumitul împărat constantinopolitan are şi următoarele: că el niciodată nu merge călare, fără ca două sau trei mii de soldaţi să nu meargă înaintea lui şi să nu-i urmeze, ca pedestraşi şi călăreţi. Rare ori el mănâncă în cameră, ci totdeauna într'o curte comună, foarte mare, într'un loc ridicat. Insă nimeni altul nu mănâncă, când mănâncă el, şi nici nu sunt puse alte mese, în afară de a sa. Cu toate acestea, principii lui şi solii cari sunt trimişi la el, sunt ţinuţi să fie de faţă la prânzul său şi să stea în picioare, de câte ori mănâncă, în faţa lui chiar, şi fiecăruia dintre ei, chiar dacă ar fi trei mii, le face daruri împăratul [3]) şi din felul de bucate noui un anume servitor al fiecăruia primeşte darul şi îl duce la locuinţa stăpânului său. Pe lângă darul acesta pe care îl capătă în toate zilele, primeşte dela împărat merinde şi proviziuni multe şi mari. Iar acela care vine cu cinci cai primeşte provizie pentru 25 cai şi pentru 35 oameni şi, de aceea, se întâmplă adeseori că soli săraci amână cât

1. *Scarleto forrato*, scarletum sau scarlatum=coccus sau coccinus, numit şi pannus coccinus, fr. escarlate; forratus, fr. fourré.

2. *Dalmatica*, Ducange, sub voce: vestis sic dicta quod in Dalmatia primum sit reperta, ut habet Isidorus, *Orig.* XIX 22. Dalmatica era o haină fără mâneci sau cu mâneci largi întrebuinţată, ca ornament, de prelaţi.

3. *Ii dăruieşte împăratul*: exeniat imperator. Exenium, exennium, idem quod xenium, donum, tributum sub nomine doni, la Ducange, sub voce.

www.dacoromanica.ro

pot timpul ca să se îmbogăţească. Toţi câţi vin la numitul împărat ca să-l viziteze şi ori decâte ori vin, sunt dăruiţi de acesta cu mari daruri în bani şi mătăsuri şi aceasta se observă mai ales faţă de soli.

VIII

Şi de oricâtă măreţie ar fi acest împărat el este totuş tare nevolnic ca putere, pentrucă Grecii în general sunt nişte afemeiaţi şi nu-s de loc pricepuţi în arme; sunt însă şireţi şi vicleni şi, de aceea, dacă se întâmplă ca uneori să învingă, victoria aceasta a lor o dobândesc prin vr'o ticăloşie şi viclenie. Toţi sunt scismatici perfizi şi din schisma lor pornesc toate schismele între celelalte naţiuni scismatice, anume în Rasia, Serbia, Bulgaria, Ruthenia, Georgia şi toate naţiunile orientale cari invoacă numele lui Christ, exceptând pe Cyprioţi şi Armeni, între cari de asemenea sunt mulţi schismatici. Căci patriarchul din Constantinopol este, în ce priveşte clerul, în fruntea tuturor ziselor regate în cele spirituale, după cum între catolici este papa, deşi nu are atâta autoritate. Dar, fiindcă mai sus numitul împărat al Grecilor este un om mueratic şi de nici o energie şi fără pricepere în arme şi de asemenea, fiindcă este foarte slăbit de Turci, de aceea timpul present ar fi nimerit ca împărăţia însăşi să fie cucerită de domnul Carol, ceeace nici când altă dată poate nu se va mai întâmpla; deacea Grecii şi toţi amintiţii schismatici se tem grozav de trecerea pe aci a domnului Carol, fiindcă dacă cu ajutorul lui Dumnezeu ar trece, în felul în care lui îi se cade şi îi place după credinţa tuturora [1]), în mai puţin de un an ar ocupa zisa împărăţie şi amintitele naţiuni schismatice.

IX. [ALBANIA]

Urmează să vorbim despre *Albania* care este în imediată legătură cu Grecia din partea de miazăzi şi este situată între Rasia şi ţara Despotului [2]). Această Albanie este o regiune destul de întinsă şi mare, având oameni foarte războinici, căci sunt foarte buni arcaşi şi lăncieri. Toată această regiune este udată de patru fluvii

1. *Credinţa tuturora:* Carol de Valois avea reputaţiunea de cel mai mare general din timpul său. Cf. Górka, *op. cit.* p. 25.

2. *Ţara Despotului.* Despotatul Epirului.

www.dacoromanica.ro

mari, anume Ersenta [1]), Mathia [2]), Scumpino [3]), Epasa [4]). Ţara este producătoare de carne, brânză şi lapte; în pâne şi vin nu e prea bogată, totuşi au puţin, mai ales nobilii. Nu au cetăţi, castre, oraşe, fortăreţi şi sate, ci locuesc în corturi şi se mişcă necontenit din loc în loc cu turmele şi familiile lor [5]). Au totuşi o singură cetate care se numeşte Duracium [6]) şi este în stăpânirea Latinilor; din ea îşi procură haine şi celelalte lucruri necesare. O parte din acest regat, împreună cu cetatea Duracenă amintită, o stăpâneşte acum principele din Tarent [7]), fiul regelui Siciliei şi aceasta din liberă voinţă a proprietarilor de la ţară cari, din cauza iubirii naturale ce o au faţă de Gallici, de bunăvoinţa lor şi în mod liber, l-au primit ca domnitor [8]). Din Apulia şi din cetatea Brundisium, într'o singură noapte se poate trece la Duracium şi din Duracium se poate trece prin Albania în Grecia şi în Constantinopol foarte uşor şi bine, fără greutatea drumurilor şi primejdia apelor. Acest drum îl făceau în vechime şi împăraţii Romanilor, ca Julus Caesar, Octavianus Augustus şi ceilalţi împăraţi, căci este tare urât de a transporta o armată prea numeroasă, într'un timp atât de îndelungat pe apă şi pe o atât de lungă cale. Amintitul regat al Albaniei, acum nu are nici un rege, iar teritoriul este împărţit între principii ţării cari o guvernează şi nu sunt dependenţi de nimenea. Se numeşte însă această provincie Albania, fiindcă oamenii din această regiune se nasc cu părul alb. Câinii sunt aci de o mărime enormă şi de atâta sălbătăcie că au răpus chiar şi lei; de aceea şi Plinius ne spune că Albanii au trimis lui Alexandru cel Mare un câine care a biruit în stadion un leu, un elefant şi un taur. Ei au ochii albaştri şi pupila azurie aşa că văd mai bine noaptea decât ziua şi de aceea sunt hoţi mari şi bâjbâie noaptea ca şi ziua [9]). Totuşi se constată că sunt două

---

1. *Ersenta*, Arsen, fluviu în Albania ?

2. *Mathia*, Mate, Mati, azi Matja sau Mat.

3. *Scumpino*, Skumbi sau Tjerna.

4. *Epasa*, Apsos, azi poate Semeni.

5. *Familiile lor*. Este de sigur vorba nu atât despre nomadismul populaţiei, cât despre transhumanţa lor.

6. *Duracium*, Durazzo.

7. *Principele din Tarent*, adecă Philipp de Tarent.

8. *Ca domnitor*. Despre această primire voluntară, vezi Górka, *op. cit.*, p. 26.

9. *Noaptea ca şi ziua*. Aci, Anonymus face o confusiune între Albanii din Europa şi Albanii din Asia, despre cari Isidorus Hispalensis, *Etym.* IX, 2, Migne *Patr. lat.* p. 334 ne spune: Horum (Albanorum) glauca oculis, id est picta inest pupilla, adeo ut nocte plus quam die cernant.

www.dacoromanica.ro

Albanii, una în Asia, care este lângă India şi despre ea nu vorbim aci, a doua în Europa care depinde, de drept, de imperiul constantinopolitan şi despre aceasta vorbim acum. Ea cuprinde în sine două provincii şi anume Clisara [1]) şi Tumurist [2]). Pe lângă aceste două provincii mai are lângă sine şi alte provincii, anume Cumania [3]), Stophanatum [4]), Polatum [5]), Debre [6]), cari provincii în adevăr sunt tributare aceloraşi Albanezi şi oarecum sclave, fiindcă se ocupă cu agricultura şi cultivă viile acelora şi le servesc cele necesare pentru casele lor. Oamenii acestor provincii nu se mişcă din loc în loc, ca mai sus numiţii Albanezi, ci au aşezări stabile şi oraşe şi nu sunt nici curaţi catolici, nici curaţi scismatici. Dacă totuşi ar fi cine să le predice cuvântul lui Dumnezeu, s'ar face catolici curaţi, fiindcă din fire ei iubesc pe Latini, după cum s'a spus. Aceşti Albani au o limbă deosebită de Latini, Greci şi Slavi, aşa că nu se înţeleg de loc cu alte naţiuni. Acestea spuse despre Albania, să fie îndeajuns.

X. [DESPRE REGATUL RASIEI].

După ce am aruncat o privire fugară asupra imperiului de Constantinopol şi asupra Albaniei, să tratăm acum despre regatul *Rasiei* [7]) care se mărgineşte cu acelaşi imperiu şi cu Albania, cu imperiul dinspre apus, cu Albania însă din spre miazăzi. Căci acest regat, anume al Rasiei are două părţi; prima, care este principală, se numeşte Rasia, numită astfel după numele unui fluviu care o udă şi care se chiamă Rasia. Această parte cuprinde trei provincii, anume Kelmia [8]), Diocla [9]), de unde s'a născut şi împăratul Diocletian, şi regiunea maritimă. Se numeşte însă această provincie regiune maritimă, fiindcă sunt cetăţi şi castre sau immediat deasupra

1. *Clisara*, azi Clisura.

2. *Tumurist*, Tomor, de aci şi numele munţilor Tomoritza.

3. *Cumania*, Cumanovo, cetate ce işi are numele de la Cumani cari au mai lăsat şi alte nume în toponimia Peninsulei Balcanice. Cf. C. Jiricek, *Geschichte der Bulgaren*, p. 380.

4. *Stophanatum*. Stephanaphana (Stephani fanum) lângă via Egnatia cf. Górka, *op. cit.* p. 28.

5. *Polatum*, Polatuni, localitate din Albania nordică, lângă Drin.

6. *Debre*, Devre, Diwra, Dibra.

7. *Rasia*, sau Rascia este partea meridională a vechei Serbii. Numele provine de la castrul numit Ras şi fluviul Rasca.

8. *Kelmia*, este o regiune din fosta Herţegovină.

9. *Diocla*, Dioclea, este o regiune din fostul Muntenegru.

www.dacoromanica.ro

mării sau sunt situate destul de aproape; regiunea este plăcută şi bogată. In ea este metropola, cetatea Antibarenză care se zice Antibarum [1]), fiindcă este situat în contra Barului, unde zace îngropat corpul fericitului Nicolae şi din acest Bari într'o singură noapte pe mare se poate trece la Antibarum. Antibarum însă e departe de ţărmul mării la mai puţin de o leghe. In această regiune maritimă locuitorii sunt catolici curaţi, ca şi Latinii. Ceilalţi însă din acest regat, precum şi regele, sunt schismatici perfizi şi de aceea persecută foarte mult pe numiţi catolici şi mai ales distrug bisericile Latinilor, le risipesc, atacă prelaţii şi îi duc în robie şi le fac mereu perchiziţii şi de aceea aceste biserici sunt sărace; pe lângă aceasta, fiindcă sunt schismatici, sunt şi heretici foarte răi; de aceşti heretici sunt molestaţi cei cari fug în acele părţi dinaintea inchizitorilor şi de aceea, sunt mai răi faţă de creştini şi de catolici. Această provincie e udată de un singur fluviu mare şi navigabil, care se numeşte Drinus. Are în interior şi un lac, în lăţime 40 de leghii şi de acea zisa regiune are foarte mult peşte, fie din mare, fie din fluviu, fie din lac. Toate aceste provincii, împreună cu Rasia, care este cea de căpetenie, sunt în imediată apropiere de împărăţia de Constantinopol.

XI

Partea a doua a acestui regat se chiamă *Servia*, numită astfel, după condiţia poporului, fiindcă toţi sunt de condiţie de sclav. Ea cuprinde în sine trei provincii şi anume Bosnia [2]), Macia [3]) şi Marcia [4]). Această parte a regatului este situată lângă Ungaria, aşa că nimic nu se găseşte între ea şi Ungaria. In afară de regiunea zisă maritimă, unde sunt şase cetăţi, în întreg regatul sus amintit nu se găseşte nici o cetate; cu toate acestea, sunt în el multe castre, fortăreţe şi sate mari, de câte trei sute şi patru sute de case de lemn şi de scânduri, zidite fără vre-o legătură. Acest regat are în abundenţă argint, plumb şi fier: iar regele Rasiei are actualmente în regatul său şi lângă regiunea maritimă, şapte mine de argint; de altfel zisul regat este bogat în pâine, carne şi lapte, dar duce lipsă de vin şi de peşte; de obiceiu aci nu se bea vin, ci bere şi lapte. Totuşi,

1. *Antibarum*, Antivari.
2. *Bosnia*, Lat. *Bosona*, Bossina, azi Bosna şi Bosnia din Serbia.
3. *Macia*, Macva, Machow, Matscho, regiunea dintre Sava şi Drin.
4. *Marcia*, Craina.

www.dacoromanica.ro

regele şi baronii beau vin din belşug, adus din regiunea maritimă. Oamenii din acest regat sunt înalţi şi de statură frumoasă, atât bărbaţii cât şi femeile; bărbaţii însă nu sunt de loc viteji, căci unul singur, om voinic în mânuirea armelor, ar pune pe goană 50 din ei. Caii din acele părţi, afară de foarte puţine excepţii, sunt mici ca mârţoagele [1]), totuşi sunt tari, şi iuţi la fugă. Ţara este udată de două fluvii mari anume de Narenta [2]) şi Bistriţa [3]). Pământul numitului regat pe alocurea este foarte muntos, dar în general pietros şi având coline mici.

XII

In acest regat a fost totdeauna un singur rege, acum însă sunt doui regi, unul domnind în Rasia, şi acesta este mai mare şi se chiamă Uroş [4]) — căci cu acest nume se chiamă toţi regii Rasiei — al doilea se chiamă Stefan [5]) şi acesta domneşte în Serbia care este din partea din spre Ungaria. Căci ambii regi sunt fraţi din aceeaşi mamă, dar primogenitul este regele Serbiei Stefan. Acesta după moartea tatălui său a domnit peste ambele părţi ale regatului şi peste tot regatul, doui ani. Intr'o împrejurare însă, călărind pe un cal, a căzut şi şi-a rupt rău de tot un picior. Văzându-se pus în primejdie de moarte şi fiindcă atunci era fără moştenitori, a lăsat domnia fratelui său mai mic care, pe atunci, se numea Mecolinus [6]), acuma însă îi zice Uroş. Unii totuşi susţin că i-a dăruit regatul pur şi simplu şi a renunţat la domnia din mâinile sale; alţii însă spun, şi aceasta însuşi regele Ştefan o mărturiseşte, că nu i l-a dăruit simplu, nici n'a renunţat la el, ci sub condiţia că, dacă ar trăi, să i se restituie acest regat; dacă însă ar muri, atunci să păstreze el regatul. Dar fratele mai tânăr, intrând în posesia regatului, nu l-a mai restituit fratelui său, deşi acesta s'a însănătoşit, ci l-a reţinut deja timp de 26 de ani, şi chiar şi acum îl deţine, din care cauză s'a năs-

---

1. *Ca mârţoagele.* Roncinus sau runcinus, equus minor, gregarius fr. roncin, la Ducange, sub voce.

2. *Narentus,* Narenta, fluviu în Bosnia.

3. *Bistriţa.* Numele însemnează fluviu repede; probabil e vorba de Drina sau Morava.

4. *Vrosius,* Ştefan Uroş II Milutin (1282—1321).

5. *Stephanus.* Ştefan Dragutin domneşte (1276—1282 şi în partea de nord până în 1316) cf. Górka, *opt. cit.,* p. 33.

6. *Mecolinus,* adecă Milutin.

www.dacoromanica.ro

cut războiu şi vrăşmăşie până în ziua de astăzi între aceşti fraţi. Numitul rege Stefan este un om drept şi prin ţinuta sa socotit de un mare sfânt, iubind pe catolici şi îmbrăţişându-i, căci are de soţie pe fiica regelui Ungariei, sora reginei din Sicilia [1]). Cu aceasta are odrasle drăgălaşe de ambele sexe, şi n'a avut niciodată vr'o altă soţie.

XIII

Insă regele Uroş care ocupă partea mai mare din regat, şi domneşte din spre Grecia, este un om viclean şi mincinos. El nu păstrează nici un jurământ sau legământ, ori cât ar fi jurat pe evanghelie, pe corpul lui Cristos şi pe moaştele sfinţilor, având, în acelaşi timp, o mulţime de soţii, între cari ţine acum pe fiica împăratului din Constantinopol [2]). Dela aceasta are o mare ţară în Grecia lângă Thesalonic. El n'are nici un fiu, afară numai de un bastard dela oarecare muiere de jos şi o singură fată pe care a avut-o cu fiica regelui Ungariei, o soră a reginei din Sicilia[3]), care a fost declarată şi îmbrăcată călugăriţă, timp de treizeci şi patru de ani şi închisă într'o mânăstire. Fiica aceasta a lui a fost căsătorită de două ori; de asemenea bastardul a avut două soţii. Pe catolici îi persecută mult şi are ură pe ei, totuşi din cauza fricii de domnul Carol se străduesţe să arate oarecare semne de devotament faţă de biserica romană, pentru ca biserica romană să împedice pe domnul Carol să nu-i declare războiu şi, din aceeaşi cauză, de atâta vreme, caută prietenia domnului Carol. Dar, în realitate, totul este o făţărnicie şi nimic nu va păstra din făgăduelile date decât terorizat de teroare. Căci se teme de domnul Carol din două motive, întâiul pentru regiunea maritimă, fiindcă toată armata zisului domn Carol trebuie ca să treacă prin ţara acea şi atunci, dacă ar voi, foarte uşor ar putea să ocupe întreaga ţară, bună şi bogată, şi minele lui de argint şi pe locuitorii din acea ţară, fiindcă sunt catolici şi se recunosc de Latini şi ar voi-o bucuros aceasta şi, dacă ar pierde acest ţinut ar pierde cea mai bună parte din regatul său. In al doilea rând, fiindcă zisul

---

1. *Sora reginei din Sicilia.* Catharina, fiica regelui Ungariei Ştefan al V, sora reginei Siciliei, Maria.

2. *Fiica împăratului din Constantinopol.* Simonis, fiica împăratului Andronic II şi a Irinei de Montferrat.

3. Zorica fiica lui Uroş al II din a treia căsătorie a sa cu Elisabeta, fiica regelui Ungariei Ştefan al V, soră a Mariei, regina Siciliei.

www.dacoromanica.ro

regat al Rasiei este în imediata apropiere de Grecia şi nu e departe de Thesalonic. Văzând că armata numitului domn Carol este aproape de el, şi oarecum deasupra ţării pe care o stăpâneşte, ca dotă dela împărat, şi observând că el nu poate rezista aceleeaşi armate şi că regatul său şi ţara sa este în pericol, cere pace şi unire, deşi, odată, când ar putea să o facă, să facă tocmai contrarul. Şi, acestea spuse despre regatul Rasiei, pentru prezent ,să fie îndeajuns.

XIV. [DESPRE BULGARIA ŞI RUTHENIA].

Trebuie să vorbim acum de Bulgaria şi Ruthenia cari se mărginesc cu Grecia din partea din spre miază noapte. *Bulgaria* este, ea singură, un mare imperiu în sine. Capitala însă a zisului imperiu este la Vidin [1]), o cetate mare. Impăraţii acestui imperiu toţi se numesc Cysmani [2]). Ţara este foarte lată şi întinsă şi e plăcută, căci este udată de zece fluvii navigabile. Ea e plină de păduri şi dumbrăvi încântătoare, având în abundenţă pâine, carne, peşte, argint şi aur şi un negoţ mare mai ales de ceară şi mătase; aci sunt multe mine de argint, şi fluviile toate duc nisip amestecat cu aur, din cari, din porunca împăratului, aurul se spală necontenit şi se strânge. Prin mijlocul acestui imperiu trece fluviul Dunărea care aşa de mult creşte din cauza mulţimii apelor ce se varsă în el, că pe alocurea cuprinde în lăţime un spaţiu de 14 leghii. Inorogii, tigrii şi castorii se găsesc în mare număr în această ţară, care nu e nici prea păduroasă nici prea şeasă, pe alocurea totuşi sunt munţi foarte înalţi şi pământul este şesos. Odinioară acest imperiu aparţinea imperiului de Constantinopol şi chiar şi acum ar trebui să-i aparţină, dacă împăratul ar fi puternic. Nu de mult însă regele Andrei al Ungariei şi-a supus sie-şi acest imperiu şi timp îndelungat a şi fost subt stăpânirea regelui Ungariei. Clătinându-se însă Ungaria, Tătarii au

1. *Vidin.* După Târnova, cea mai importantă cetate din Bulgaria era Vidinul, Bononia Romanilor, Bodon numită de Unguri. Vidinul are o fortăreaţă mare şi bine conservată, construită cu ziduri masive din pietre şi cărămizi rămase din timpul Romanilor. Pe vremea aceasta, imperiul bulgar a început să se destrame şi să-şi piardă unitatea sa şi deşi împărat era Svetslav, în apus era domn Michael, despota Bulgarie, dominus de Vigdino cf. Jiricek, *Gesch. der Bulgaren* p. 288.

2. *Cysmani.* Tatăl despotului Michael se numea *Cysman.*

www.dacoromanica.ro

ocupat această împărăţie şi şi-au făcut-o tributară [1]). Acuma este sclava Tătarilor, dând tribut, căci oamenii acelor ţări, de obiceiu, nu sunt războinici, nici nu au deprinderea armelor.

XV

Lângă această împărăţie se găseşte şi o a doua ţară foarte mare care se numeşte *Ruthenia*, care de asemenea este situată lângă Grecia, de aceeaşi parte de miază noapte, ca şi Bulgaria, totuşi este deasupra Bulgariei. Şi această ţară se află în asemenea condiţiuni, ca Bulgaria, şi este udată de aceleaşi fluvii, decât că în locul împăratului are un duce, cel mai voinic dintre bărbaţi, care se numeşte Leo[2]). Pe fiica acestui Leo a luat-o de soţie acum regele Ungariei Carol [3]). Această ţară a fost înainte vreme subt imperiu [4]), în urmă subt Ungaria, acuma însă este tributară Tătarilor, ca şi Bulgaria. Toate aceste naţiuni sunt schismatice, perfide, având aceeaşi limbă. Şi e de notat aci că Ruthenii, Bulgarii, Serbii, Sclavii, Bohemii, Polonii şi Prusenii vorbesc una şi aceeaşi limbă, anume cea slavonă, de unde rezultă că limba slavă este mai mare şi mai răspândită de cât toate limbile lumii.

XVI

Din toate acestea se poate vedea că Bulgaria şi Ruthenia şi Rasia sunt situate între Grecia şi Ungaria şi, de aceea, dacă domnul Carol ar avea în stăpânire împărăţia Grecilor, făcând o confederaţiune cu regele Ungariei, acelaşi domn Carol, de o parte, şi regele Ungariei, de cealaltă parte, uşor ar pune mâna şi ar subjuga toate

---

1. *Tributură.* Invasia Tătarilor din 1285 s'a făcut deopotrivă şi asupra Ungariei şi asupra Bulgariei. Trecând Balcanii, au pustiit Thracia şi Macedonia. Cu această împrejurare, păstorii valachi transhumanţi ori nomadizanţi, fiind bănuiţi că ar putea să se alipească de Tătari, au fost colonizaţi în mare număr, în Asia. Transportarea lor însă, făcându-se pe o iarnă grozavă, foarte mulţi din ei au căzut jertfă. Cf. Jiricek, *Gesch. der Bulgaren.* p. 282.

2. *Leo.* Intre anii 1270 şi 1300 a fost duce al Galiţiei Leo I, iar în anul 1308, a ajuns la conducerea ţării nepotul acestuia, Leo al II-lea, la Górka, *op. cit.*, p. 40.

3. *Regele Ungariei Karulus.* Asupra explicării acestui fapt, redat inexact de Anonymus, vezi Górka, *op. cit.* p. XXXV.

4. *Subt imperiu,* fie al Poloniei fi e al Romano-germanilor din Apus.

www.dacoromanica.ro

acele naţiuni schismatice şi barbare cari deţin ca posesori fără drept nişte regate atât de bogate şi de încântătoare. Şi, admiţând că acelaşi domn Carol nu ar avea în stăpânire zisul imperiu al Grecilor, în întregimea sa, el însuşi, pe de o parte, şi numitul rege al Ungariei, pe de altă parte, ar putea să ocupe imperiul amintit şi toate naţiunile amintite; căci regele Carol, fratele sfîntului Ludovic, tatăl regelui Siciliei, fiindcă râvnia după imperiul Constantinopolitan şi, prin urmare, uşor putea să ocupe, toate naţiunile amintite s'a lagat într'o foarte puternică legătură cu regele Ungariei[1]), pentru că a primit pe fiica aceluia pentru fiul său şi pe fiica sa a dat-o fiului aceluia, pentruca, din două părţi, zisului imperiu şi naţiunilor amintite, cari uşor ar putea fi ocupate, să li se declare războiu; şi nici n'ar fi acum un prilej mai bun şi mai uşor de a ajunge şi de a subjuga zisa împărăţie şi naţiunile amintite, decât acesta, cu condiţia totuşi ca să fie pace în amintitul regat al Ungariei [2]).

XVII. [UNGARIA].

După aceste provincii, trebuie să tratăm în cele următoare despre *Ungaria* care este mai aproape de apus. Şi este de însemnat că regatul Ungariei odinioară nu se chema Ungaria, ci *Messia* [3]) şi *Pannonia* [4]). Messia se numea în adevăr după produsul secerişului, căci este bogată în mult seceriş. Panonia se numea după bogăţia păinii. Şi aceasta este logic, căci din abundanţa secerişului, urmează abundanţa pâinii. De aceea, şi despre fericitul Martin, care a fost din Ungaria, se vede în citirea dintâi: «Deci Martin s'a născut în oraşul Sabariei, din Pannonia». Pannonii însă cari locuiau pe atunci în Pannonia, toţi erau pastori ai Romanilor şi aveau în fruntea lor zece

1. *Regele Ungariei*, Ştefan al V (1270—1272).

2. *Regat al Ungariei.* Carol Robert ajunge necontestat rege al Ungariei la 27 Nov. 1308. Textul acestui pasagiu nu este destul de clar.

3. *Messia,* Etimologia acestui cuvânt o întâlnim mai întâi la S. Isid. Hispalensis, Episc. *Etymol.* XIV în Migne, *Patrol. lat.* LXXXII p. 506: Messia a messium proventu vocata, unde eam veteres Cereris horreum nuncupabant. — Şi îi arată, în acelaşi timp, hotarele: Haec autem ab Oriente Ostiis Danubii iungitur; ab Euro vero Thraciae, a Meridie Macedoniae, ab Occasu Histriae copulatur. Post Moesiam Pannonia est, inde Noricus...

4. *Pannonia, Ibidem,* p. 507: Pannonia ab Alpibus Poeninis est nuncupata, quibus ab Italia secernitur: regio viro fortis et solo lacta, duobus satis acribus fluviis Drabo Saboque vallata. Coniungitur autem cum Norico et Raetia, habens ab Oriente Moesiam, ab Euro Istriam.

www.dacoromanica.ro

regi puternici în întreaga Messia şi Pannonia [1]). Slăbind însă imperiul Romanilor, au ieşit Ungurii din provincia Scithia şi din marele regat care este dincolo de bălţile Meotide şi s'au luptat în câmpul deschis care este între Sicambria [2]) şi Alba Regală [3]) cu numiţii

---

1. *In întreaga Moesia şi Pannonia.* Despre existenţa acestor regate sau voivodate ori ducate, cum le numeşte Notariul anonim, nu avem alte indicii de cât cele ce ni le dă, aci, Geograful acestei descrieri a Europei Orientale şi cele ce le găsim în Cronica Anonimului secretar al regelui Bela.

Notă răspuns. Urmele Românilor din Pannonia, studiate de altfel, destul de temeinic şi cu multe amănunte, de d. N. Drăgan, în cartea sa *Românii în veacurile IX—XIV*, şi constatate şi de noi, înaintea D-sale, în două articole publicate în ziarul «Universul», au dat prilej profesorului dela Cluj ca, — în loc să se bucure, cum ar fi fost firesc, că şi alţii se preocupă de aceleaşi probleme, — să se năpustească asupra noastră într'un ton puţin obicinuit oamenilor de ştiinţă, pentru motivul că i-am fi încălcat dreptul de prioritate.

Pornind *ab irato*, d. N. Drăgan, în primul rând, nu ţine seamă că un articol de ziar nici nu urmăreşte aceleaşi scopuri, nici nu poate avea aceeaşi documentare ca un articol de revistă sau ca o carte. In al doilea rând, uită că chiar D-sa a susţinut şi susţine, ceea ce ne impută nouă, că Olaszi nu trebuie să fie numai decât Italieni, ci pot fi şi Români.

Dovezi: In *Toponimie şi istorie*, p. 239 D-sa ne spune: «Numirea Olaszfalva, atestată la 1289 pentru Vàradolaszi (rom. Olosig), ca şi Érolaszi (rom. Olăsâg), atestată la 1354 şi 1552, şi numele Olaszi, lângă pârâul Gyepes, dovedeşte existenţa Românilor în acele părţi. Deşi ar putea fi vorba şi de Italieni, cum crede Györffy, mai curând însă trebue să ne gândim la Romanii orientali, numiţi şi Vlahi, la «Români»... Diferenţiarea acestor două forme ungureşti, olăh şi olasz, pentru a numi două popoare deosebite, nu s'a putut face dintr'odată».

Dar, şi în cartea din urmă, în *Românii în veacurile IX—XIV*, la pag. 138 d. N. Drăgan ne spune: «De populaţie românească în aceste părţi ar putea să ne vorbească şi *Oloszka*»... la p. 221: «După părerea lui Adolf Pechány, *A magyarországi tótok*, p. 28: populaţie de origine românească indică şi numele *Kis* şi *Nagy-Olaszi*»... la p. 351 ne citează *nagy olaszka* = olăh virág... la p. 213: «In Zólyom ar putea fi româneşti numai Valaszka, ung. *Olaszka*»... la p. 590, citează «*Oleştelec* din Odorheiu din ung. *Olasztelek*».

Ori poate se va fi supărat d. N. Drăgan, fiindcă ne-am manifestat, altădată, neîncrederea, poate nejustificată, în afirmaţia, pe care o face şi acum în cartea sa, p. 43, că «numele lui Kocel (fiul principelui Priwina din Pannonia), după toată probabilitatea, este de origine romanică, poate chiar românească», şi că, p. 81 «Kocel poate fi un corespondent al românescului căţel»?

In orice caz, deocamdată constatăm numai atât că d. N. Drăgan şi-a uitat de povaţa lui Tacitus: *sine ira et studio.*

2. *Sicambria* este Aquincum al Romanilor, Buda de astăzi. Localitatea Sicambria o mai găsim amintită şi în cronica lui Simon de Keza. Cf. A. Eckhardt, *Sicambria* în *Rev. des étud. hongr.* VI a 1928 p. 166.

3. *Alba Regală*, fosta capitală a regilor Arpadieni, Székesfehérvár, germ. Stuhlweissenburg.

www.dacoromanica.ro

zece regi şi puseră stăpânire pe ei şi ca semn al victoriei, ridicară aci, pentru veşnicie, o piatră de marmoră foarte mare pe care este scrisă această victorie a lor; ea dăinueşte până în ziua de astăzi [1]). Şi după dobândirea acestei victorii, pe cel care era cel mai puternic dintre cei şapte duci cari plecaseră din Scithia, îl aleseră în unanimitate şi-l făcură peste ei rege şi luară în stăpânire toată ţara şi locuiră în ea şi de atunci de către Unguri, cari cu alt nume se chiamă Huni [2]), întreagă ţara s'a numit Ungaria. Acest regat are provincii şi ducate mari, dintre cari prima este Posonium [3]), a doua Trenciniu [4]), a treia Zips [5]), a patra Cungolibso [6]), a cincea Hunga [7]), a şeasea Malamors [8]), a şaptea Sylac [9]), a opta partea Transilvană, a noua Siculi [10]), a zecea Sicuriste [11]), a unsprezecea zeuriuensă [12]), a douăsprezecea Sirinia [13]), a treisprezecea Marcia [14]), a patrusprezecea Simpronium [15]), a cincisprezecea Crovacia [16]), a şasesprezecea Dalmatia. Căci aceste provincii sunt cât nişte regate, în mărime, şi de aceea regatul Ungariei este unul dintre cele mai mari regate din lume, în ce priveşte întinderea sa de pământ. In general se spune că era în lungime de o cale de 40 de zile şi tot de atâtea în lăţime. Această ţară este plină de peşti şi foarte roditoare în pâine, vin, carne, aur şi argint; mulţimea de peşti întrece aproape toate regatele, în afară de Norvegia, unde peştii se mănâncă ca pâinea sau în

---

1) *Până în ziua de astăzi.* Despre statua de marmoră ridicată cu ocazia victoriei Ungurilor împotriva principatelor romane ne aminteşte şi cronicarul Simon de Keza.

2) *Se chiamă Huni.* Când Anonimul nostru şi-a scris Geografia sa, teoria despre originea hunică a Ungurilor îşi făcuse deja intrarea în istoria Maghiarilor sau, cu alte cuvinte, că Anonimul geograf cunoştea *Gesta Hungarorum*, compuse subt Ladislau al IV-a Cumanul.

3) *Posonium*, comitatul sau judeţul, Pozson, Bratislava, Pressburg. Dăm identificările localităţilor după Górka, *op. cit.* p. 45.

4) *Trenciniu*, com. Trencsen.

5) *Zips*, com. Szepes, Spiz.

6) *Cungolibso*, com. Lipto, Liptau.

7. *Hunga*, com. Ung, Ungh.

8) *Malamors*, com. Maramureş.

9) *Sylac*, com. Sălaj, Szilagy.

10) *Siculi*, Siculia, ţara Secuilor.

11) *Sicurişte*, Securisca, lângă Nicopole.

12) *Zeurivenses*, Banatul Severinului.

13) *Sirinia*, Sirmium, Srem.

14) *Marcia*, Banatul Macvia, Macva.

15) *Simpronium*, Sopron, Oedenburg.

16) *Crouacia*, Croaţia.

www.dacoromanica.ro

lor de pâine. Pământul este în general şes, având amestecate coline mici; pe alocurea, are totuşi munţi foarte înalţi; în părţile transilvane sunt foarte mari munţi de sare şi din ei se scobeşte sarea ca piatra şi este dusă în întregul regat şi în toate regatele dimprejur.

XVIII

Ungaria se împarte în două părţi şi anume în *partea transilvană* şi în *partea dunăreană*. Şi, se numeşte parte transilvană acea care este despărţită de partea dunăreană printr'o pădure ce ţine o cale de patru zile. Partea danubială este udată prin mijloc de faimosul fluviu numit Dunărea, care este din cele mai mari fluvii din lumea întreagă, foarte bogat în tot felul de peşti şi curge spre răsărit. Ea este udată şi de alte fluvii, cari sunt aproape egal de mari ca şi Dunărea şi anume Drava [1]), Sava [2]), Tisa [3]), Vaag, Culpa, Raba, Anradul [4]), Buga [5]), Lobretul [6]), Lucarta [7]). Toate aceste fluvii sunt navigabile şi tare bogate în peşti, ca şi în moruni, cari sunt cei mai mari şi mai delicaţi peşti, în nisetri, ştuci şi alţi peşti, ca mrenele şi alţii. Şi partea transilvană este udată de foarte mar fluvii navigabile, pe cari este dusă sarea în corăbii mari, în tot regatul, şi în alte regate vecine şi anume Vişeul [8]), Thecu [9]), Thalabintul [10]), Tisa [11]), Siretul [12]), Prutul [13]), Lapis [14]), Someşul [15]), Arieşul [16]), Mureşul [17]), Bistriţa [18]). Aproape majoritatea acestor fluvii duc în năsipul lor aur şi de aceea în Ungaria în totdeauna s'a spălat şi s'a

1) *Draua*, Drava. Dăm identificarea rîurilor după Górka, *op. cit.* p. 47.
2) *Zaua*, Sava.
3) *Tiscia*, Tisa.
4) *Anrad*, Hernad?
5) *Buga*, Bega.
6) *Lobret*, Laborcz.
7) *Lucarta*, Latorcza?
8) *Visic*, Vişeul.
9) *Thecu*, Tarac?
10) *Thalabint*, Talabor.
11) *Thiscia*, Tisa.
12) *Soget*, Seretul.
13) *Purut*, Prutul.
14) *Lapis* Lăpuşul.
15) *Sconus*, Someşul?
16) *Aragas*, Arieşul, Aranyos.
17) *Morus*, Mureşul.
18) *Bistriţa*, Bistriţa, jud. Năsăud.

www.dacoromanica.ro

strâns aurul de principii şi oamenii nobili, cari trăesc lângă zisele fluvii. Şi aceste fluvii conţin în abundenţă peşte.

XIX

In afară de Buda, unde se află capitala regatului şi care este cea mai mare dintre cetăţi, deStrigoniu [1]), unde este archiepiscopia de Strigoniu, Laurinum [2]), unde este episcopia jauriensă, Zagrab [3]), unde este episcopia de Zagrab, Vesprimul [4]), unde este episcopia de Vesprim, Cinci biserici unde este episcopia de Cinci-biserici [5]), Alba Iulia [6]), unde este episcopia transilvană, Terna [7]), Pojon [9]), şi Baia [8]), nu sunt alte cetăţi în întreaga Ungarie, pe lângă cele cinci, lângă mare, în Dalmaţia. Totuşi se găsesc în zisul regat multe oraşe, castre şi fortăreţe şi nenumărate sate, dar, cu toate acestea, se pare că regatul este cu totul deşert, faţă de mărimea lui. Mai sunt şi alte două archiepiscopate în regatul Ungariei, anume cel din Calocia [10]) în interiorul Ungariei şi cel dela Spalato [11]), care este în Dalmatia, lângă mare.

XX

In general oamenii sunt mici şi negri şi cam uscăţivi [30]) şi foarte războinici, mânuind tot felul de arme; sunt mai ales foarte buni arcaşi. De obiceiu au cai mici, deşi, de altfel, foarte tari şi sprinteni. Totuşi, principii şi nobilii au cai mari şi frumoşi. Poporul Ungariei e foarte cucernic şi catolic, principii însă şi nobilii sunt grozav de cruzi. Zişii principi sunt tare puternici, căci unii din ei pot să adune 10.000 de soldaţi, alţii însă 5.000, iar cei cari pot mai

---

1) *Strigonium*, Esztergon, Gran.
2) *Iaurinum*, Arrabona, Győr, Raab.
3) *Zagrabia*, Zágreb, Agram.
4) *Vesprimium*, Vesprêm.
5. *Cinci Biserici*, Pecs ,germ. Fünf-Kirchen.
6) *Alba Iulia*, Alba Iulia, Belgrad, Karlsburg.
7) *Tirna*, Tirnau, Nagy Szombat.
8) *Posonium*, Bratislava, Pojon.
9) *Baia*, Baia.
10) *Calocia*, Kalocsa, lângă Dunăre.
11) *Spalatum*, Spalato, Split în Dalmaţia.
12) Cf. Otto din Freising, *Gesta Friderici I*, 32: Sunt autem predicti Ungari facie tetri, profundis oculis, statura humiles.

www.dacoromanica.ro

puţin, 2.000. Oricine e ţinut să urmeze pe rege oriunde acesta ar fi voit, împreună cu toată ginta sa, fără vr'o soldă, şi ori cât timp i-ar fi plăcut regelui, chiar şi zece ani. Toate localităţile pe unde ei trec le devastează, de aceea, regele ,ori cât ar vrea, şi, pentru cât timp ar vrea, poate să ducă cu sine 100.000 de soldaţi. Regii însă mai nici odată nu rămân în cetăţi, ci în câmp, principii însă şi persoanele, care sunt la ţară, sunt ţinuţi să-i servească cu cele necesare.

XXI

In Ungaria sunt cinci ducate. Primogenitul regelui, trebuie să aibă şi să domnească după tatăl său. Al doilea născut, primul ducat, al treilea născut al doilea ducat [1]) şi astfel fie care. Toate ducatele sau banatele, după tradiţia ungară, le posedă regele, ca să le dea nobililor şi să le ia din nou dela ei şi să le dea altora, după bunul său plac. In afară de aceştia, sunt persoane oficiale palatinul şi magister tarnicorum; palatin este acela care este în fruntea justiţiei din întreaga ţară. Al doilea după rege, magistrul tarnicilor, se numeşte acela care este peste dări. E de notat că regele Ungariei nu strânge nici un tesaur, ci tot ce are cheltueşte cu baronii săi şi cu delegaţii, iar baronii toate ale lor la cheltuesc cu regele. Ungaria este mărginită din partea de răsărit în Rasia, Bulgaria şi Rutenia, cari sunt la mijloc între acest regat şi Grecia, după cum s'a spus. Din partea de miazăzi este înconjurată de marea adriatică, care este alături de Apulia, Abruzium şi Marcia; din spre apus este înconjurată de Germania şi Boemia, din spre miază noapte însă de Polonia şi Tătari [2]).

XXII

Este de însemnat aci că, încă nu sunt trei sute de ani, de când Ungurii au fost convertiţi la credinţa creştină de sfântul Ştefan, regele lor, al cărui fiu, de asemeni a fost canonizat, regele Emeric [3]).

---

1) *Al doilea ducat.* Faptul nu poate fi exact pentru al doilea fiu. Cf. Deér, *Ungarn in der Descriptio Europæ Orientalis*, în *Mitteil. des öst. Inst. f. Geschichtsforschung*, 1931, p. 20.

2) *Tatari* adecă Rutheni, cari erau tributari Tătarilor.

3) *Regele Emeric.* Regele Ungariei Ştefan I şi fiul său Emeric au fost canonizaţi în anul 1083.

www.dacoromanica.ro

In urmă au mai fost sanctificaţi, din familia sa, regele Sf. Ladislau, şi sfânta Elisabeta, sora domnitorului Bela, regele aceluiasi regat. Pe sora uterină însă a acestei Sfinte Elisabeta şi a regelui domnitor, numit Bela, a luat-o în căsătorie Iacob regele Aragoniei, cu care a avut ca fii, pe Petru, cândva regele Aragoniei, Iacob, regele Majoricanilor şi pe regina Franciei, Isabella. Din numitul domn, rege al Ungariei, Bela, s'au născut doui fii şi anume regele Ştefan şi fecioara Margareta, a cărei canonizare se cere acum. De unde rezultă că zisul rege Ştefan şi fata Margareta, sora sa, au fost ai doilea fraţi, după tată, ai reginei Franciei, Isabella. Din aceasta încă mai rezultă, că vestitul rege al Francilor este nepotul aceloraşi. Iar din numitul rege Ştefan s'a născut un singur fiu, Ladislau, care în urmă a ocupat domnia după tatăl său şi a avut de soţie pe sora regelui Carol de Sicilia [1]). Dar cu ea n'a putut avea urmaşi, de aceea a murit fără moştenitori. Din acelaş rege s'au născut şi trei fete, dintre cari pe cea mai mare a luat-o împăratul din Constantinopol, care domneşte acum, dar, ea murind, a luat în căsătorie pe fiica Marchizului de Montferrat. A doua a dat-o regelui de acum al Siciliei. A treia regelui Serbiei Ştefan [2]). A patra a pus-o într'o mânăstire, unde zace corpul numitei fecioare Margareta, sora sa [3]) şi unde a stat timp de 32 de ani. In urmă, aceasta s'a lepădat de călugărie şi s'a măritat cu un oare care nobil din Boemia, iar după moartea acestuia a luat de bărbat pe regele Rasiei [4]) şi cu care zisul rege al Rasiei are o fiică pe care ar voi să o dea domnului Carol sau fiului său. iar regele Ungariei, Ladislau, a murit fără urmaşi, după cum s'a spus. Toate surorile au fost măritate cu schismatici, în afară de regina Sycilici. De aceea, ea însăşi fiind catolică, a rămas moştenitoarea regatului şi a făcut donaţiune zisul regat fiului ei primogenitul Carol, anume Martel, care murind, i-a urmat lui în domnie Karol Robert, fiul său, care acuma domneşte în baza drepturilor amintite. Acestea să fie în deajuns despre Ungaria.

---

1) *Carol de Sicilia.* Vezi la Gôrka, *op. cit.*, p. 53, genealogia exactă ce ne-o dă după *Anonimul geograf.*

2) *Regelui Serbiei Ştefan.* Catherina măritată după Ştefan Dragutin, regele Serbiei.

3) *Sora sa,* adecă a regelui Ştefan V.

4) *Regele Rasiei.* Elisabeta, fiica regelui Ştefan V, după ce a stat în mânăstire trei zeci şi doi de ani, a desbrăcat haina monachală şi s'a căsătorit întâi cu un nobil din Boemia, Zavis de Rosenberg-Falkenstein, după moartea căruia s'a căsătorit. pentru a doua oară, cu Uroş II Milutin, regele Serbiei.

www.dacoromanica.ro

XXIII. [POLONIA].

Polonia se împarte în şase ducate, ai căror duci sunt puternici, ca şi regii. Iată numele ducatelor: Cracoviensă [1]), Opuliensă [2]), Bratislaviensă [3]), Glogoviensă [4]), Gnisnensă [5]) şi Magoviensă [6]). Deşi în vechime Polonia avea regi, totuşi, de o sută de ani, e lipsită de regi. In anul însă dela naşterea Domnului 1290, şi-au ales de rege pe ducele de Cracovia care a domnit trei ani şi a murit fără vr'un fiu de sexul bărbătesc. A avut totuşi o fiică pe care a luat-o de soţie regele Boemiei şi împreună cu ea a stăpânit regatul Poloniei. Dar murind numitul rege al Poloniei, pe acea doamnă regele Romanilor a dat-o de soţie fiului său, al doilea născut [7]), şi împreună cu ea tinde să aibă numitul regat al Poloniei, dar numiţii duci se opun, fiindcă este o ură naturală între ei înşişi şi Theutonici. Odinioară, Polonia se numea Wandalia dela fluviul Wandal [8]). Aştia sunt Wandalii cari, devastând Italia şi Africa, în timpul fericitului Augustin, s'au potolit numai în hotarele Spaniei. Ţara este plină de păşuni, plină de păduri şi foarte întinsă. Are bogăţie de cereale, dar e lipsită de viţă. Este udată de amintitul Wandal, de Odera [9]), Nisa [10]), Bobera [11]) şi Magara [12]); are mult peşte şi carne. Sunt în ea mine de argint şi munţi de sare. Sunt acolo tigrii, inorogi, castori şi mulţi cai neîmblânziţi. Sunt cu toţii catolici şi pentru devotamentul ce au pentru biserica romană, ori ce casă e ţinută să dea câte un dinar pentru biserica romană, şi se numeşte dinarul Sf-lui Petru. Odinioară toţi Polonii mergeau tunşi, ca cisterciensii convertiţi, dar

---

1) *Cracoviensă*, Cracovia.

2) *Opuliensă*, Opeln, în Silezia.

3) *Bratislaviensă*, Vratislava, Breslau.

4) *Glogoviensă*, Glogau în Silezia.

5) *Gnisnensă*, Gnesna, Gnesen.

6) *Magoviensă*, Mazoviensă, Mazovia.

7) *Al doilea născut*, Rudolf, fiul lui Albert I. cf. Górka, *op. cit.*, p. VII şi 56.

8) *Fluviul Vandal.* Vistula, Weichsel. După Sf. Isidor Hisp. *op. cit.*, IX 2, 96 numele de Vandali ar veni de la Vindilicus: Vindilicus amnis ab extremis Galliae erumpens, iuxta quem fluuium habitasse et ex eo traxisse nomen Vandali perhibentur.

9) *Odera*, Oder.

10) *Nisa*, Nissa, Neisse.

11) *Bobera*, Bobrane, Bober în Silezia.

12) *Magara*, Neidentificat de Górka, *op. cit.* p. 57.

www.dacoromanica.ro

acum unii încep să-şi lase păr. Sunt destul de războinici şi de o statură frumoasă. Acestea să fie de ajuns, în ce priveşte Polonia.

XXIV. [BOEMIA].

Boemia este un regat foarte bogat în argint şi aur; de aceea are multe mine de acest fel. Ea cuprinde două părţi, şi anume Boemia, deja amintită, şi Pomerania [1]). Principala cetate din regat e Praga care este situată în Boemia. Ţara nu este mare, ca întindere, de aceea, nu se găseşte nici în acel regat nici un archiepiscopat. Căci se spune că odinioară Boemia nu era regat, ci ducat. Iar împăratul Frideric [2]), nu cel din urmă Frideric, ci penultimtul, a făcut pe ducele acelei ţări de rege şi pincerna [3]) al regatului roman. Toţi Boemii sunt mari şi fini hoţi. In general nu sunt războinici şi nici regii nu sunt puternici, prin oamenii lor din regat, totuşi sunt influenţi, fiindcă cu marea lor bogăţie de bani, pe care o au din minele de argint, închiriază mulţi mercenari. Au din abundenţă cereale, dar sunt cu totul lipsiţi de vin, afară de cel de import. Au, totuşi, bere bună; vorbesc limba slavă în ambele părţi ale provinciei, adecă în Boemia şi Pomerania. Şi fiindcă numitul rege [4]) al Boemiei a murit, fără moştenitor, de aceea regele Romanilor [5]) vrea să ocupe acel regat pentru fiul său, dar baronii din regat îi se opun. Aceasta să fie deajuns, în ceea ce priveşte Boemia.

---

1) *Pomerania*, Pomerania. Górka observă greşala Geografului anonim care numeşte aci, în loc de Moravia, Pomerania care de fapt aparţinea Poloniei.

2) *Impăratul Frideric*, Frideric Barbarossa (1152—1190), nu Frideric II (1220—1250) la Górka, *op. cit.* p. 58.

3) *Pincerna*, Ducange, *Gloss.* sub voce: Pincerna qui vinum convivis miscet.

4) *Numitul rege:* Venceslau al III-lea.

5) Albert I.

www.dacoromanica.ro

INDICELE NUMELOR PROPRII DIN TEXTUL LATIN

Abruntium 32.
Abydos 19.
Achademia 18.
Achaya 17, 18, 20.
Achilles 17, 18.
Acilles 19.
Adriaticum 19, 32.
Affrica, 13, 34.
Agenor 13.
Alba Iulia 31.
Alba Regalis 29.
Albani, Albanenses 23.
Albania 14, 22, 23.
Alexander 16, 22.
Aipes 14.
Andrauilla 18.
Andreas 18, 27.
Andronicus 16.
Anrad 30.
Antibarum, Antibarensis 24.
Apolinus 17.
Apulia 22, 32.
Aragas 31.
Aragones 33.
Aristotilis 19.
Armeni 22.
Arvius 15.
Asia, Asya, 13, 14, 15, 16, 23.
Athenae, Atheniensis 18.
Augustinus 34.
Augustinus Octavianus, 22.

Baia 31.
Barium, Barum 24.
Bela 33.
Belgradensis 18.
Bertus 34.
Bistrice Serbica 25.
Bistrice Ungarica 31.
Bidunum, Budinum 27.
Bisantium 15.
Bitinia 14.
Blachi 17.
Blazi 17.
Bober, Bobera 34.
Boemia, Bohemia 32, 33, 34, 35.
Boemii, Bohemii 28, 35.
Bosna, Bosnia 24.
Bratislaviensis 34.
Brosius (=Urosius)
Brundesima 22.
Buda 31.
Buga 30.
Bulgari 15, 28.
Bulgaria 14, 17, 21, 27, 28, 32.
Bystrica, v. Bistrice.

Caesar 22.
Calcedonia, Calcedonensis 14.
Cenodes 19.
Centopolis 18.
Chephalonia, v. Cephalonia 20.
Choos 20.
Chorintus, Corinthus 18.
Chorintii 18.
Ciprus, Cyprus, Cyprensses, 19, 21.
Clarentia 18.
Clisara, 23.

www.dacoromanica.ro

Colocensis 31.
Constantinopolis 15, 17, 18, 20, 22.
Constantinopolitanus 13, 14,15, 16, 18, 20, 21, 22, 23 24 25, 27, 28, 33.
Constantinus 15.
Cracovia 34.
Cracoviensis 34.
Cretha 18.
Crimantos 18.
Croacia, Croatia 20, 30.
Culpa 30.
Cumani 15.
Cumania 23.
Cungolibso 29.
Cyclades 19.
Cyamani 27.

Dalmacia, 20, 21, 30, 31.
Danubialis 30.
Danubius 14, 16, 27, 30.
Debra 23.
Delmi 20.
Delos 19.
Despotus 18, 20, 22.
Dioclea, Dioclia 24.
Draua 30.
Drinus 24.
Duracium, Duracena 22.

Effesus 14.
Ela 15.
Eladia 18.
Eladius 18.
Elespontus, Elispontus 16, 19.
Elisabeth 33.
Epasa 22.
Ephesus, Ephesii 14.
Epirus 18.
Ersenta 22.
Europa, 13, 14, 23.

Francia 33.
Francus 33.
Fredericus 35.
Frigia 15.

Galatha 15.
Galathae 14.
Galicia 14.
Gallici 14, 18, 22.
Gallus 14.
Georgia 21.
Glogovensis 34.
Grecia 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 26, 27, 28, 32.
Grecus 14, 19, 21, 22, 23, 28.
Gridensis 18.

Hanibal 14.
Hellespontus, v. Elespontus.
Hemericus 33.
Hispania 34.
Hospitalarii 19.
Hunga 29.
Huni 29.

Iacobus 33.
Ianuenses 16.
Iaphet 15.
Iauriensis 31.
Iaurinum 31.
India 23.
Iohannes 14.
Isabella, v. Ysabella.
Istria, v. Ystria.
Italia şi Ytalia 19, 34.
Iuliue Cesar 22.

Karia 15.
Kartagina 14.
Karulus, = Carolus 17, 22, 26, 27, 28, 33, 34.
Kelmia 24.
Kurco 13.

Lacedemonia 18.
Ladislaus 33.
Laodicia, Laudicea 14.
Lapis 31.
Latini 18, 22, 23, 24, 26.
Leo 27.
Libanus 13.
Libdia 15.
Lobret 30.

www.dacoromanica.ro

Lodewicus 28.
Lombardi-Lonbardi 18.
Lucarta 30.
Lucas 14.
Ludevicus, v. Lodewicus.

Macedonia, Machedonia 16, 17, 18.
Macedo 16.
Macia 24.
Magara 34.
Magoviensis 34.
Maiorici 33.
Malamors 29.
Marcia 24, 30, 32.
Mare Magnum 19.
Margareta 33.
Martinus 20.
Mate, Mathia 22.
Martellus 34.
Mecolimus 25.
Mediterraneum 16.
Melos 19.
Meotidae 29.
Messia 29.
Michael paleagius 16.
Michilene 19.
Minodimus 19.
Montis ferrati marcio 33.
Morea 18.
Morus 31.

Narenta 25.
Natolia 14.
Neupotasensis 18.
Nicholaus 24.
Nicomedia 14.
Nigropontus 18.
Nisa, Nissa 34.
Noe 15.
Norvegia 30.

Octauianus 23.
Odera 34.
Olimpus 16.
Opuliensis 34.
Orthogie, orthoya alias Delos 19.

Pacolus 15.
Panonia 29.
Pannoni 29.
Panphilia 15.
Panphilus 15.
Parion 19.
Parnasus 17.
Patras 18.
Peloponensis 18.
Pergamos, Pergamum 14.
Petrus 34.
Philadelphia, Piladelphia 14.
Philippenses 16.
Philippis 16.
Pirus, 18.
Pitagoras 19.
Plinius
Polatum 23.
Poloni 28, 34.
Polonia 14, 32, 34
Pomorania 35.
Porforogenitus 15.
Posonium 29, 31.
Praga 35.
Propontis 16, 19.
Pruzeni 28.
Ptolomeus 19.
Purut 31.

Quinque ecclesiae 31.

Raab, Raba 30.
Rascia (=Rasia) 14, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 32, 33.
Rasenses 28.
Rodia 19.
Rodus 19.
Romana y5, 26.
Romani 14, 17, 22, 29, 34, 35.
Rucheni = Rutheni 15, 17, 28.
Ruchenia = Ruthenia 14, 21, 27, 28, 32.

Sabbaria 29.
Salona 20.
Sampnia 19.
Sardis 14, 19.
Sclavi 20, 23, 28.
Sconus 31.

www.dacoromanica.ro

Scumpino 32.
Senopi 16.
Servia 17, 20, 24, 25, 53.
Sfeptagoria 17.
Sibilla samia 19.
Sicambria 29.
Sicia 29.
Siculi 29.
Sicurrite 29.
Simpronium 30.
Sipis 29.
Sirinia 30.
Siuaricensis 18.
Soget 31.
Sophia 16.
Spalatensis 31.
Stephanus 25, 33.
Stophanatum 23.
Strigomum 31.
Strigoniensis 31.
Sytia Sicia
Sycilia, Sicilia 18, 22, 26, 28, 33.
Sylac 29.
Syria 19.

Tarentinus 22.
Tatari, Tartari 15, 16, 27, 28, 32.
Thalabint 31.
Thebana 18.
Thecu 31.
Theotonia 32.
Thesalia 17.
Thesalonica 17, 26.
Thesalonicensis 17.
Thesalus 17.
Thiatira 14.
Thiscia, Tiscia. 30, 31.
Thracia v. Tracia.
Thyatira, v. Thiatira.
Tirna 31.
Tiscia, v. Thiscia.
Trachia, v. Tracia 14, 15, 16, 17, 20.
Transilvana 29.
Transilvanus 30, 31.
Trapason, 16.
Tricinium 29.
Trogia 15.
Troia 19.
Tumurist 23.
Turci 15, 16, 22.
Tysia, v. Thiscia.

Ueneci, Veneti 18, 20.
Uenecia, Venecia 20.
Ungari 17, 20, 29, 33.
Ungaria 14, 17, 24, 25 ,26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34.
Urosius, 25, 26.

Vag, 30.
Valesius, v. Carolus.
Vandalus, Wandalus 34.
Vandalia, Wandalia 34.
Vesprimium, Vesprimum 31.
Vespriniensis 31.
Vindilicus
Vrosius, v. Urosius.
Vysic 31.

Xerces (Xerxes) 19.

Ypocras 20.
Ysabella 33.
Ysauria 15.
Ystria 20.
Ytalia, v. Italia.
Ytharia 19.

Zagrabia 31.
Zagrabiensis 31.
Zaua 30.
Zeurivensis 30.
Zyon 19.

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

	Pag.
Introducere — — — — — — — — — —	5
I. Descriptio Europae Orientalis. Text latin: — —	13
Imperium Constantinopolitanum — — — —	13
Albania — — — — — — — — — —	22
Rasia — — — — — — — — — —	23
Bulgaria et Ruthenia — — — — — — —	27
Ungaria — — — — — — — — —	28
Polonia — — — — — — — — —	34
Boemia — — — — — — — — —	35
II. Traducerea. Text românese — — — — —	37
Indicele numelor proprii — — — — — — — —	65

www.dacoromanica.ro

B U C U R E Ş T I
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUŢIU

www.dacoromanica.ro